

Розділ четвертий. НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЖИТТЯ.

4.А1. ВІДДІЛЕННЮ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА 25:

здобутки, вишнування й очікування

А) Здобутки Відділення. Відділення релігієзнавства (ВР) на автономних засадах організації його діяльності було утворене в структурі Інституту філософії імені Г.С.Сковороди 25 років тому Постановою Президії НАН України. Коротко про основні наші здобутки за ці роки:

- 1) Сформовано українське релігієзнавство як самостійну сферу гуманітарного знання, виокремлено різноманіття його дисциплінарних утворень і опрацьоване проблемне поле філософії релігії, її історії та історіософії, політології, етнології та правології, інституційовано практичне релігієзнавство як окрему сферу знання і практики.
- 2) Здолано опійне світоглядне бачення релігії, проведено об'єктивне вивчення конфесійного різноманіття релігії в їх природі та історії, обґрунтовано й утверджено в країні при діяльній участі Відділення свободу віросповідань, толерантність міжконфесійних відносин.
- 3) Відділами ВР виконано 29 наукових тем, підготовлено 223 науково-аналітичних та науково-експертних матеріалів для владних інституцій, різних організацій, конфесій.
- 4) Формуванням на своїй базі Української Асоціації релігієзнавців Відділенням вдалося об'єднати науковців з фаху країни на вирішення різноманіття наукових релігієзнавчих проблем, а відтак інституювати українське релігієзнавство як цілісне постійно координоване ВР полідисциплінарне утворення.
- 5) Під грифом Відділення видрукувано (окрім півторитисячі наукових статей в різних позавідділенівських виданнях) 119 індивідуальних і колективних монографій, 136 наукових збірників, 8 підручників і навчальних посібників, 228 періодичних видань (квартальник «Українське релігієзнавство»-80, щорічник «Релігійна свобода» –20, місячник «Релігійна панорама» -132). Особливо значимими видруками ВР є: праця «Академічне релігієзнавство» (2000), «Релігієзнавчий словник» (1996), десяти томник «Історія релігії в Україні». 14 книг із циклу «Свобода буття релігії», 12 – із циклу «Християнство в Україні і світі», по 4 – із циклу «Релігія – Світ – Україна» та «Релігія в її сутності, структурі і функціональності», 7 - із циклу «Мислителі української діаспори», 6 – із циклу «Україна-Ватикан» і двох книжники «Україна релігійна» та «Релігієзнавство України», видрук в Москві двох томника «Религиоведение Украины» та ін. Готуємо до видруку двох томну «Українську Релігієзнавчу Енциклопедію».
- 6) ВР постало організатором чи співорганізатором більше 300 різноманітних за змістом і форматом теоретичних і практичних конференцій з видруком їх матеріалів і практичних рекомендацій. Зокрема маємо вже 26 конференцій циклу «Історія релігії в Україні» (Львів), 14 – з циклу релігійної свободи (Київ), по 6 – з циклу «Україна-Ватикан» (різні міста) та «Авраамістичні релігії України в їх історії і сьогоденні» (Галич). Проволяться щорічні травневі Дні релігійної свободи.
- 7) Саме з ініціативи і домагань Відділення Міністерством освіти було включено релігієзнавство до переліку обов'язкових дисциплін вузівських навчальних планів, що сприяло утворенню в низці університетів кафедр і факультетів релігієзнавства. Співпрацюючи із 16 університетами і духовними навчальними закладами, нами опрацьовано програми і прочитано там більше 10 релігієзнавчих курсів і спецкурсів. Видрукувано з них навчальні посібники і підручники, надано через діючу при Відділенні Спецраду Д 26.161. 03 допомогу у підготовці висококваліфікованих фахівців із фаху – докторів (38) і кандидатів (більше сотні) наук.
- 8). Протягом всього 25-річчя Відділення мало творчу співпрацю із Комітетом/Департаментом у справах релігії і національностей, працювало в його науково-експертних радах, готувало для нього низку науково-експертних матеріалів. Входили до

науково-експертних рад інших державних інституцій, зокрема Служби Президента, Кабміну, СБУ, міністерств закордонних справ, освіти, культури, юстиції та ін. Однією із наших заслуг є наявність в країні загалом толерантних міжконфесійних відносин, партнерських відносин Церкви і держави.

9) ВР налагодило зацікавлену співпрацю із понад 30-тю конфесіями країни. Маємо регулярні зустрічі з ними. Працюємо в Українському Біблійному Товаристві, співпрацюємо із Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій. Працюємо викладачами в православних і греко-католицьких духовних навчальних закладах. Утворено Раду релігійних меншин України при Українській Асоціації релігієзнавців. Готуємо експертні матеріали на прохання конфесій і правових інституцій з приводу діяльності певних конфесійних спільнот.

10). Заслуга Відділення – презентація української релігієзнавчої науки і входження її у світовий науковий простір з фаху. Відділення постає асоційованим членом чотирьох міжнародних релігієзнавчих спільнот, Парламенту релігій світу. На його основі утворено Координаційну Раду з релігієзнавства країн Східної Європи. Лише за останні 10 років маємо 143 науковцевіздів у більше 20 країн світу на різні заходи із фаху. Приймали в себе більше 150 зарубіжних науковців. Маємо договори творчої співпраці з низкою зарубіжних вузівських інституцій.

Б) Відзначення 25-річного ювілею Відділення. Основним заходом із відзначення Ювілею Відділення було розширене урочисте засідання його Вченої Ради, яке відбулося 16 вересня в Актівому залі по вулиці Трьохсвятительській 4. Прозвучала коротка інформативна доповідь «Академічному релігієзнавству України 25 років» керівника Відділення професора Анатолія Колодного, яка опублікована окремою брошурою з назвою в додатку виконаних Відділенням планових наукових тем і всіх 475 його монографічно-збірничково-часописних видруків.

Ювіляра насамперед вітала його матірня установа – Інститут філософії НАН України. Тут, окрім зачитаного Вченим секретарем Інституту Олегом Кисельовим вітання від імені директора академіка Мирослава Поповича, було нагородження співробітників Відділення Почесними грамотами. Нагородні знаки Президії НАНУ не надійшли вчасно.

Комісію Верховної Ради з питань духовності на урочистості представляв і вітав Відділення заступник її голови професор Віктор Єленський. Прозвучало вітання й від очільника Міністерства культури України міністра Ніщука. Окреме вітання було від Департаменту у справах релігії та національностей МКУ, виголошене його директором Андрієм Юрашом. Ювілярти одержали ще й нагородні грамоти Міністерства культури.

Звучали вітання ВР з нагоди ювілею і від ректорів низки університетів, деканів філософських факультетів чи завідувачів релігієзнавчих кафедр. Так, надійшло вітання від ректорів - Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича проф. С. Мельничука, Слово'янського університету штату Вашингтон М. Вінничука, Житомирського державного університету ім. Івана Франка проф. П. Сауха, Рівненського державного гуманітарного університету проф. Р. Постоловського, Черкаського державного технологічного університету проф. О.Григора. Звучали вітання від деканів філософських факультетів Київського університету ім. Тараса Шевченка та Одеського університету ім. Іллі Мечникова – відповідно А.Є. Конверського та О.В. Чайковського. Було зачитане доцентом С. Головащенком вітання від кафедри філософії та релігієзнавства Національного університету «Києво-Могилянська академія», доцентом С.Здіорукотом – від Інституту національної безпеки України.

Емоційно вітали ювіляра зав. кафедрою культурології Київського педуніверситету ім. М.Драгоманова проф. Віктор Бондаренко, зав. кафедрою релігієзнавства Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Євген Харківченко, професор Бригам'янського університету (США) Говард Біддулф. Надійшло вітання від кафедри філософії Хмельницького нацуніверситету, представлене Ярославом Ювсечком.

Виступали керівники обласних осередків Української Асоціації релігієзнавців: Тернопільського - проф. Е. Бистрицька, Чернівецького – проф. В. Докаш, Волинського – проф. Л.Кондратик, Рівненського – проф. Н. Стоколос, Хмельницького – проф. Л. Виговський, Полтавського – проф. Р.Сітарчук, Вінницького – Т.Беднарчик, Дніпропетровського – проф. М. Мурашкін.

Вітали Відділення проф. Дм. Степовик (Київ), проф. В.Бодак (Дрогобич), проф. І.Богачевська (Київ), проф. А.Киридон (Київ), проф. А.Бойко (Київ), докторська сім'я Лубських (Київ), доц. Т. Шамсутдінова-Лебедюк (Рівне), Оксана Рудакевич (Тернопіль) та Ірина Климук (Луцьк). Вітав би нас і керівник Донецького осередку УАР Ігор Козловський, якби його не тримала в ув'язненні влада так званої ДНР.

Державний заповідник «Давній Галич» на ювілеї представляв Семен Побуцький, а Львівський Музей історії релігії Володимир Гаюк. Надійшло вітання від директора Кременецького медучилища ім. Арсена Річинського Петра Мазура, Одеського науково-дослідницького центру «Компаративістика досліджень релігії» Едуарда Мартинюка та Тернопільського Центру духовної культури Елли Бистрицької.

Надіслав вітання від імені Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій головуєчий тоді в цій Раді керівник Всеукраїнського Союзу Церков євангельських християн-баптистів Валерій Антонюк.

Інститут релігійної свободи на урочистості представляв і вітав ювіляра О. Заєць, а Молодіжну Асоціацію релігієзнавців України представляв її Президент Руслан Халіков.

Від конфесій раніше всіх до Відділення із широкою трьохсторінковою позитивною оцінкою роботи ВР вітання надійшло за підписом Предстоятеля УГКЦ Святослава. Воно було виголошене на урочистості отцем Ігорем Шабаном. Тепле слово на адресу Відділення виголосив старший єпископ Церкви Християн віри євангельської-п'ятидесятників Михайло Паночко. Від мусульман вітальне слово сказав муфтії Духовного управління мусульман України УММА Саїд Ісмаїлов, від спільноти свідомості Крішні Ач'юта дас. Було вітання від Управління Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів. Від себе (а не від Церкви Московського патріархату) слово сказав протоієрей Георгій Коваленко. Вітання від Чернівецької Біблійної семінарії надіслав її ректор В. Малик, а від спільноти Чернівецьких християн віри євангельської єпископ П. Карпов. Від Буковинської конференції АСД надійшло вітання за підписом П.Кирилюка, В.Гунька та І Чернушки. Очікуваного офіційного вітання від Церкви Київського Патріархату Відділення не одержало, хоч всі знають роль Відділення у творенні Церкви КП і в збереженні за анафемованим Філаретом архієрейства. На урочистості із словом вітання виступив лише професор Київської Духовної Академії УПЦ КП професор Дмитро Степовик.

Відділення релігієзнавства за активну діяльність в різноманітні своїй виявів на релігієзнавчій ниві нагородило своїми грамотами низку організацій, обласних осередків УАР і окремих науковців. Нагороди вручав заст. керівника ВР проф. Олександр Саган.

Учасники урочистого засідання Вченої Ради вшанували хвилиною мовчання тих, хто в останнє двадцятип'ятиріччя пішов від нас у вічність, залишивши свої наукові здобутки.

Колектив Відділення релігієзнавства щиро вдячне тим, хто прилучився до відзначення його 25-річного ювілею, за їхнє добре слово і щирі побажання. Ювілей припав на тяжкі часи нашої діяльності, зумовлені постійним недофінансуванням Відділення, невиправданим скороченням штату і структури, взагалі питанням його майбутнього буття. В своїй роботі нині ми тримаємося у своїй плідній діяльності насамперед завдяки тому релігієзнавчому патріотизму, який нас не полишає за умов 0,5-0,7 посадової оплати, відсутності фінансування видруків, конференцій, відряджень.

3. Фрагменти з текстів деяких вітань.

ДЕПАРТАМЕНТ У СПРАВАХ РЕЛІГІЇ МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Прикметним є те, що Відділення релігієзнавства є ровесником Української незалежності і його розвиток та діяльність тісно пов'язані із становленням у нашій державі справедливої свободи совісті та свободи релігії, розвитком громадянського суспільства на засадах демократії, гуманізму, толерантності та дотримання прав людини. Відділення релігієзнавства є визнаною та глибоко шанованою науковою інституцією, внесок якої у розвиток наукової думки, а також формування державної політики у сфері свободи совісті та релігії є беззаперечним (За підписом директора А.Юраша).

ВСЕУКРАЇНЬКА РАДА ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Ми висловлюємо Вам свою шану і вдячність, адже Відділення релігієзнавства за особливої чверті століття в історії України відіграло свою стратегічно значущу роль. Слід відзначити цінність Ваших досліджень, висновків, спостережень і прогнозів щодо процесів, які відбуваються у житті Українських Церков і релігійних організацій. Особлива Вам вдячність за те, що наукова еліта, попри всі труднощі, жертвовно і віддано виконує своє призначення. Відзначаємо Вашу фаховість і завзяття. Ваша праця є не просто теоретичними дослідженнями, а має й міцне практичне значення. Запрошуємо Вас до подальшої творчої співпраці. Бажаємо професійного зростання, здоров'я кожному науковцю, нових корисних і об'єктивних досліджень. Нехай ваша місія буде гідно оцінена в українському суспільстві... Божого Вам благословення – рясного, безмірного і своєчасного (За підписом головуєчого В. Антонока).

ІНСТИТУТ РЕЛІГІЙНОЇ СВОБОДИ.

Навряд чи можна пригадати всі Ваші наукові здобутки, реалізовані ідеї та проекти, міжнародні та всеукраїнські заходи, опубліковані монографії та статті. Адже їх вельми багато. Особливо слід наголосити на важливій ролі Вашої релігієзнавчої спільноти в утвердженні свободи совісті та віросповідання в Україні, чому сприяли як кропіткі наукові дослідження та релігієзнавчі експертизи нових для держави релігійних рухів, так і популяризація цього фундаментального права під час публічних заходів із залученням іноземних експертів та науковців. Важливим також є внесок Відділення релігієзнавства у професійну підготовку кадрів державної влади, які реалізують державну політику у сфері релігії на загальнонаціональному та обласному рівнях. Приємно відзначити, що й співробітники нашого Інституту релігійної свободи розширювали свій релігієзнавчий світогляд під час літніх шкіл релігійної толерантності, різноманітних заходів для студентів і молодих науковців, спільних міжнародних поїздок на наукові конференції по країні і в зарубіжжя. Крім цього, окремої відзнаки заслуговує ваша дільність, спрямована на розвиток взаємоповаги, терпимості, діалогу між представниками різних релігій і конфесій, а також популяризація релігійної толерантності серед широкого загалу. Науковий колектив Відділення з його високопрофесійністю і самовдданістю безперечно вніс вагомий внесок в утвердження Української державності, формування громадянського суспільства, в поступ та демократизацію суспільних відносин (За підписом голови Правління ІРС О.Зайця).

УКРАЇНЬСКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА.

Коли створювалося Відділення релігієзнавства, перед ним ставилося головне завдання – бути повноцінною науковою установою. Тоді ніхто й не припускав, що ця установа відіграє велику роль не тільки в українській науці, а й в історії нашої Батьківщини... За свою історію наше Відділення стало провідною науковою інституцією, яка зуміла дати вичерпний аналіз релігійної ситуації в Україні, а також гідно представляти українську релігієзнавчу науку у світовому науковому просторі... Науковці Відділення не

обмежилися теоретичними дослідженнями, а й вплинули на формування релігійного простору України... Відділення ніколи не втручалося у внутрішнє життя українських церков, але завжди прагнуло стати майданчиком для діалогу з ними. Конференції та круглі столи, зустрічі й дискусії, громадські обговорення та акції міжцерковного спілкування, які відбуваються у ваших стінах з ініціативи Відділення зблизили релігійні організації, заохотили їх до інтенсивного діалогу... Хоч би яка була політична, економічна та соціальна ситуація в Україні, у вашій установі не боялися говорити суспільству правду. Українське суспільство завжди пам'ятатиме сміливість і непікупність співробітників Відділення релігієзнавства під час обох Майданів – Помаранчевого та Революції гідності. Не забуде український народ і той величезний науковий доробок, який інтелектуально збагатив наше суспільство в періоди, коли українська наука була покинута політикумом напризволяще.... Особливо хочу подякувати за опрацьований Вами Релігієзнавчий експертний висновок про ідентичність УГКЦ і спроби запозичення та присвоєння її найменування іншою релігійною спільнотою... Складаю визнання і щиро вдячність за невтомну працю особисто таким науковим співробітникам Відділення релігієзнавства: професору Анатолію Колодному, який зумів виплекати чудовий колектив й запалити в ньому дух любові й самопожертви, професорам П. Яроцькому, Л.Филипович, О. Сагану, В. Шевченку, А. Арістовій, В. Титаренку, П. Павленку, М. Бабію – всім у Відділенні, хто пожертвував свій талант і зусилля релігієзнавчій науці у стінах Інституту філософії... Вірю, що всі проблеми, які переживає Відділення, не спроможні його підважити, позаяк в ньому панує благодотна атмосфера взаємної любові та поваги, як і прагнення творити добро (За підписом председателя УГКЦ Святослава (Шевчука)).

УКРАЇНЬСЬКА УНІОННА КОНФЕРЕНЦІЯ ЦЕРКВИ АДВЕНТИСТІВ СЬОМОГО ДНЯ

Позаду довга дорога кропіткої роботи на благо України, багато перемог і досягнень. Вже чверть століття завдяки Вашій роботі проходить вивчення релігійних процесів в Україні і підготовка на основі цих досліджень наукових праць. Знаємо, що Ваші гарячі серця віддані Україні та захисту свободи совісті. Пишаємося тим, що знаємо Вас, бо ж людей, які не бояться правди, залишилося небагато. Знаючи, що наша Церква в Україні є небагаточисельною, ми завжди раділи Вашому рівному ставленню до всіх конфесій, підтримці вдалих ініціатив віруючих, зауваженням, коли вони були необхідні, що відповідає високому поклику та врівноваженій позиції справжніх науковців та експертів. ... Нехай неодмінно здійсняться всі Ваші світлі наміри та добрі справи (За підписом президента Церкви С.Носова).

ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ ОДЕСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Вітаємо Вас із 25-тиріччям Вашої науково-творчої діяльності, яка сприяла й продовжує сприяти розвитку українського та світового релігієзнавства, міжрелігійної злагоди в нашій країні, втіленню релігійної свободи в суспільстві (За підписом декана О.Чайковського).

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Наукові співробітники Відділення релігієзнавства – фундатори та сьогоденні подвижники релігієзнавчої думки... Відділення – поважна і суспільно-корисна науково-дослідницька інституція. Ми низько вклоняємося їй за те, що Ваш колектив за будь-яких умов і обставин залишається ключовою ланкою формування національної свідомості і високої фахової культури дослідника, який має справу із надто чутливою сферою – релігією, звернення до якої стає чим раз очевиднішою внутрішньою потребою сучасної людини ... Бажаємо співробітникам Відділення зберегти та примножити набуті високі професійні та особисті якості попри будь-які суспільно-політичні та світоглядно-парадигмальні зміни (За підписом ректора професора С.Мельника).

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Приємно відзначити, що Відділення релігієзнавства, базуючи свою діяльність на принципах наукової об'єктивності, історизму, світоглядного плюралізму та позаконфесійності відіграло історичну роль у становленні та розвитку вітчизняного академічного релігієзнавства, об'єднанні та координації зусиль вчених-релігієзнавців, богословів-релігієзнавців, викладачів різних релігієзнавчих дисциплін навчальних закладів України в дослідженні феномену релігії, в розробці актуальних проблем, пов'язаних з історією та сучасним станом релігії в Україні, поширення релігієзнавчих знань, в розвитку релігієзнавчої освіти і релігієзнавчого виховання в українському суспільстві, сприянні процесам духовного відродження в Україні, утвердження атмосфери толерантності, взаємоповаги до поглядів, думок, духовно-моральних цінностей, традицій людей різної світоглядної і конфесійної орієнтації. Важко недооцінити внесок Відділення у процеси духовного відродження в Україні, подолання конфліктних ситуацій в міжконфесійних і внутрішньоцерковних відносинах. Завдяки Відділенню була розгорнута в українському суспільстві широка діяльність з пропаганди принципів свободи совісті, вивчення громадської думки з проблем релігії, співпраці з релігійних спільнот із державними та громадськими організаціями, ЗМІ, надана їм значна консультативна допомога. Відділенням набутий значний досвід співпраці із зарубіжними науковцями-релігієзнавцями, міжнародними релігієзнавчими інституціями. Традиційним є проведення Відділенням міжнародних релігієзнавчих форумів, всеукраїнських конференцій. Відділенням започатковано видання авторитетних релігієзнавчих часописів, видано сотні монографій і наукових збірників з актуальної релігієзнавчої проблематики. Переконані, що Відділення й надалі підтримуватиме сформований впродовж 25 років своєї діяльності високий імідж інституції (За підписом ректора професора П.Сауха).

РІВНЕНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

За роки своєї діяльності Відділення, як провідна академічна установа, здобуло заслужений авторитет важливого наукового осередку з фаху в Україні та світі, здійснило вагомий внесок у розвиток науки про релігію, сформувало славні традиції релігієзнавчих досліджень. Нині посеред Ваших здобутків – видатні науковці України та світу, чисельні релігієзнавчі монографії та збірники, періодичні релігієзнавчі видання, численні наукові і практичні конференції, Дні релігійної свободи, наукові колоквиуми, науково-експертні та аналітичні доповідні матеріали для державних органів влади, міжнародна фахова співпраця із науковими осередками багатьох країн, співпраця із офісами низки конфесій. Ефективний розвиток Відділення став можливим завдяки наявності колективу одностайних – високопрофесійних фахівців та харизматичного керівника. Отож у цей складний час бажаємо Вам міцного здоров'я, миру та спокою як запоруки утвердження досягнутих здобутків та майбутнього розвитку. Хай Бог оберігає Вас від всіх негараздів і дарує духовну міцність, благодать, душевний спокій, наділяє всеблагими успіхами у самовідданій праці (За підписом ректора професора Р.Остоловського) .

КРЕМЕНЕЦЬКЕ МЕДУЧИЛИЩЕ імені АРСЕНА РІЧИНСЬКОГО

Релігієзнавці завдяки Вам нині займають гідну позицію у вищій школі нашої держави... Цей ювілей є приємною нагодою відзначити високий професіоналізм, інноваційні підходи та самовіддану праці науковців Відділення ... Нашими спільними зусиллями було повеннито із забуття Арсена Річинського (За підписом директора П.Мазура).

СЛОВ'ЯНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ШТАТУ ВАШИНГТОН

Від імені християнських навчальних закладів української діаспори США вітаю з ювілеєм – 25-річчям з дня заснування Відділення. Керівництву та всьому особовому складу працівників Відділення бажаємо наукових успіхів, плідного викладання, творчого натхнення, фізичного здоров'я. Нехай Ваші прапни, що відповідають волі Всевишнього, увінчуються успіхом, а результати Вашої діяльності позитивно впливають на українське суспільство (За підписом ректора Університету Миколи Іванничука).

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ

25-річний період Вашої діяльності ознаменований вагомими здобутками у сфері академічного і практичного релігієзнавства, розробкою актуальних стратегій духовного розвитку українського суспільства, науковим обґрунтуванням необхідності утвердження моральних засад цивілізаційного поступу незалежної України. Теоретичний і практичний доробок Відділення є міцною платформою для подальшої роботи над вирішенням широкого кола злободенних питань і пошуку оптимальних відповідей на виклики сучасної інформаційної доби. Усвідомлюючи значну суспільну вагу діяльності, котру систематично проводить Відділення релігієзнавства і його місце в суспільно-політичному і науковому середовищі України, зичимо колективу подальшого наукового і творчого поступу, актуальних рішень та цікавих проєктів, поглиблення інттеррації у світову релігієзнавчу спільноту. Сподіваємося, що Відділення здобуде належну підтримку та оцінку своєї діяльності з боку держави і суспільства і в наступному своєму 25-тиріччі досягне нових масштабів та виведе українську релігієзнавчу науку на світові вершини розвитку (За підписом керівника Центру Е.Бистрицької).

ЛЬВІВСЬКИЙ МУЗЕЙ ІСТОРІЇ РЕЛІГІЇ

Натхнення праця Вашого колективу, вагомі наукові здобутки є зразком високого служіння українській науці ... Вами видано чимало солідних і багатотомних праць, наукових збірників і довідників, що здобули позитивну оцінку академічної наукової спільноти не тільки в Україні, а й за її межами. Ви зростили плеяду молодих талановитих і творчих науковців-релігієзнавців ... Результатом нашої співпраці є проведення вже понад 25 років міжнародних наукових конференцій з історії релігії в Україні, видрук наукового щорічника, присвяченого важливим подіям і явищам церковної історії та релігійного сьогодення. Надалі бажаємо Вам невичерпної енергії, досягнень та професійних перемог, творчого неспокою та довголіття (За підписом директора О.Мальця).

Надійшли письмові й усні вітання від чисельних установ, навчальних закладів, наукових асоціацій, офісів конфесій, окремих осіб - як з України, так і із зарубіжжя. За всі вітання і побажання колектив Відділення релігієзнавства висловлює свою вдячність і готовність до співпраці з ними в наступні роки.

4. Очікування. Окрім виконання планових тем науково-дослідницьких груп з проблеми структури релігійного феномену, її змін в контексті появи нових елементів, дослідження проблем релігійної ідентичності й релігійної конфесійності, перед нами стоїть завдання завершити роботу з написання 2-томної «Української Релігієзнавчої Енциклопедії», доопрацювати для виставлення в Інтернеті десятитомник «Історія релігії в Україні», разом з конфесіями України написати монографію «Релігії України», видрукувати індивідуальні монографії Л.Филипович «Культура релігійного життя», А.Колодного «Релігійне життя України в його постатях і дослідниках», О.Сагана «Вселенське Православ'я», В.Титаренко «Прогнозування в релігієзнавстві», Г. Кулагіної з індивідуальної православної релігійності, А.Колодного і Л.Филипович «Церква Ісуса

Христа Святих останніх днів в її історії і сьогодні». Готові до видруку відредаговані А.Колодним вибрані твори Юрія Мулика-Луцика за назвою «Історіософія релігії». Чекаємо на вибрані праці О.Бучми і П.Яроцького. Продовжимо проект конференцій у Львівському музеї з історії релігії в Україні, Річинські читання, проведемо ювілейні конференції, присвячені Івану Огієнку, Івану Франку, Йосифу Сліпому. Маємо й далі видруковувати наші «Українське релігієзнавство» та «Релігійну свободу». Очікуємо вихід в доктори В.Титаренко і Г.Кулагіної. Вишукуватиме можливості нашого подальшого виходу в міжнародний релігієзнавчий простір (зокрема на черговий Парламент релігій в 2018 році в Торонто), розширення творчих відносин із різними конфесіями, релігієзнавчими інституціями як України, так і світу. **Керівник ВР проф. А.КОЛОДНИЙ**

4 А2. ПЛАН РОБОТИ Української Асоціації релігієзнавців на 2017-2018 рр.

1. Організаційна робота

==Одержати звіти про роботу в 2015-2016 роках і плани роботи обласних осередків УАР на 2017-2018 роки. На їх основі доопрацювати цей план УАР. Список значимих додатків до плану надіслати осередкам.

Лютий-березень 2017 А. Колодний Л.Филипович

==Провести перереєстрацію членів осередків УАР і проінформувати про наслідки цього Правління УАР.

1-ша пол. 2017 р.

==Визначитися у науковій тематичній спеціалізації осередків УАР.

1-ша пол. 2017 р. А.Колодний

==Надавати допомогу в роботі релігієзнавчої секції Малої Академії наук Постійно Филипович Л.О., Арістова А.В.

==Активно працювати у Всеукраїнській Раді релігійних об'єднань Постійно. Саган О.Н.

==Організувати регулярну роботу сайту УАР. Вмістити на її сторінки всі томи десяти томника «Історія релігії в Україні».

Постійно. Л. та Г. Филипович.

==Провести експертне опитування релігійних меншин на предмет виявлення проблемних питань їх діяльності

Квітень-травень 2017. А.Колодний О.Саган М.Татарчук

==Зібрати інформацію про тематику дисертаційних робіт з релігієзнавства, над якими працюють науковці України

Червень 2017 П.Яроцький О.Недавня

== Налагодити і мати творчу співпрацю УАР із Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій. Провести спільне засідання.

Постійно О.Саган Л.Филипович

==Продовжити творчу роботу УАР з Українським Біблійним товариством.

Постійно О.Саган В.Шевченко

== Налагоджувати комунікацію УАР із конфесійними і громадськими інституціями

Постійно О.Саган Л.Филипович

2. Наукові конференції

==Кожному обласному осередку проводити одну тематичну конференцію протягом 2-3 років

Щороку Голови осередків

==Продовжити практику проведення щорічних травневих конференцій з історії релігії в Україні на базі Львівського музею історії релігії із

видруком їх матеріалів

Щотравня Колодний А.М. Музей ІР

==Провести разом із Тернопільським університетом і заповідником «Давній Галич» конференції, присвячені 500-літньому ювілею Реформації. Відповідно- «Протестантські Церкви у контексті вітчизняної історії та суспільних трансформацій» і «Реформація й авраамістичні релігії».

Квітень-травень 2017 О.Саган П.Яроцький, Л.Филипович

Е.Бистицька С.Побуцький

==Провести на базі транспортного університету наукову конференцію «Протестантські Церкви України» при участі в її роботі всіх протестантських спільнот

Жовтень А.Колодний О.Саган

==Провести конференцію «Проблеми толерантизації міжконфесійних відносин і законодавчого забезпечення процесу» із запрошенням до участі в ній закордонних науковців

Квітень 2018 О.Саган Л.Филипович

== Сприяти проведенню конференції Огієнківських лауреатів з нагоди 135-річчя від дня народження і 45-річчя від дня смерті митрополита Іларіона Червень А.Колодний В.Шевченко

== Провести Круглий стіл, присвячений 125-річчю з дня народження митрополита Йосифа Сліпого

Червень П.Яроцький О.Недавня

= Провести Круглий стіл, присвячений 25-річчю встановлення дипломатичних відносин України з Ватиканом

Вересень 2017 П.Яроцький Л.Филипович П.Павленко

= Українське релігієзнавство в його персональному вияві (конференція з нагоди 25-річчя УАР).

Березень 2018 А.Колодний Л.Филипович Г.Кулагіна

3. Пропаганда релігієзнавчих здобутків

= Релігієзнавчим осередкам УАР підтримувати зв'язки і співпрацю з редакціями теле- і радіоканалів, електронних ЗМІ, газет і журналів, з офісами конфесій та ін. Постійно Члени УАР

==Провести семінар журналістів, які пишуть статті чи готують радіо- і телепередачі з релігієзнавчої тематики

Жовтень 2017 А.Колодний О.Саган

==Щороку проводити в Києві і в областях у січні місяці Дні міжконфесійної толерантності

Січень Л.Филипович Обл. осередки

== Провести експертну оцінку релігієзнавчої продукції ЗМІ і визначитися Експертним висновком в її тематичній актуальності

Листопад 2017 О.Саган Л.Филипович

== Обласним осередкам запропонувати проведення тематичних передач через місцеві ЗМІ

Постійно Обл. осередки

4. Організація наукової роботи

=Зібрати тематику дисертаційних робіт з релігієзнавства, над якою працюють пошуківці наукових степеней

Пер.пол. 2017 П.Яроцький О.Недавня

=На основі заявлених тем підготувати відповідну Аналітичну записку

з конкретними зауваженнями і пропозиціями

Др. пол.. 2017 П.Яроцький О.Недавнія

=З метою уникнення дубляжу і здрібнення тематики угоджувати теми дисертаційних робіт пошуківців із діючою з ухвали Президії НАНУ Координаційною радою з релігієзнавчих досліджень.

Підготувати перелік бажаних тем для дисертаційних досліджень

Постійно П.Яроцький О.Недавнія

=Науковцям-релігієзнавцям країни прилучатися до дослідження тем, над якими працюють науково-дослідницькі групи Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ, університетських кафедр

Постійно А.Колодний Л.Филипович

=Відділенню релігієзнавства утворити науково-дослідницькі групи з вивчення діючих в країні релігійних течій (православ'я – О.Саган, католицизм – П.Яроцький, нові релігійні течії – Л.Филипович, іслам – А.Арістова, раннє християнство – П.Павленко, філософія релігії – О.Горкуша, релігія і соціум – А.Колодний, релігія і нація – В.Шевченко, релігія і особа – Г.Кулагіна, релігія і право – О. Бучма та ін.).

2017 А.Колодний

=Продовжити стажування вузівських релігієзнавців при Відділенні релігієзнавства, практикувати прикріплення їх для написання дисертаційних робіт

Постійно А.Колодний

==Діючі теоретичний та інформативний семінари Відділення релігієзнавства зробити міськими релігієзнавчими семінарами

Вересень 2017 В.Шевченко О.Саган

5. Експертна і наукова робота

==Надавати допомогу Департаменту у справах релігії і обласним уповноваженим із проведення експертної роботи

Постійно Науковці УАР

==Підготувати Концепцію толерантизації міжконфесійних відносин в країні і організувати експертизу її домінуючими конфесіями країни

Грудень 2017 А.Колодний О.Саган

==На основі експертних оцінок наявних місцевих підручників із релігієзнавства вирішити питання написання типового підручника

2017 В.Докаш Р.Сітарчук В.Бондаренко Є.Харьковщенко

==Вивчити навчальні плани університетських релігієзнавчих спеціалізацій і підготувати проект типового навчального плану

2017 В.Докаш Р.Сітарчук В.Бондаренко Є.Харьковщенко

== Скласти перелік релігієзнавчих спецкурсів, які можуть читати релігієзнавці країни, і запропонувати їх для можливого викладацького обміну

Постійно Є.Харьковщенко О.Недавнія

6. НАУКОВІ ВИДАННЯ

==Опрацювати наявні статті–довідки до Української Релігієзнавчої Енциклопедії, визначитися в бажаних для написання нових і можливих їх авторах, організувати написання з тим, щоб до кінця року мати макет 1-го тому.

Роботу над другим томом завершити в наступному році.

2017 -2018 А.Колодний. В.Титаренко, В.Шевченко

==Налагодити обмін видруками між релігієзнавчими інституціями країни, поповнення ними центральних і університетських бібліотек

Постійно А.Колодний Д.Базик

==Видрукувати № 20 і № 21 щорічника «Релігійна свобода»

2017-2018 А.Колодний П.Яроцький

==Видрукувати №№ 81-88 ваківського квартальника-бюлетення
«Українське релігієзнавство»

2017-2018 А.Колодний Л.Филипович

== Видрукувати планові монографії ВР ІФ НАНУ «Функціональність релігії»
та «Структура релігії»

2017-2018 Л.Филипович А.Колодний

==Видрукувати індивідуальні праці: А. Колодний «Історія релігій України в їх постатях і дослідниках»; «А.Колодний і Л.Филипович «Церква Ісуса Христа Святих останніх днів в її історії і сьогодні»; В. Титаренко «Від пророцтв в релігії до прогнозування в релігієзнавстві», А.Арістова «Феномен релігійної девіації: теоретичні нариси», Д.Базик і Ю.Недзельська «Релігія і преса», О.Саган «Вселенське Православ'я», О.Бучма «Вибрані праці» (?), Ю.Мулик-Луцик.Історіософія релігії. Вибрані праці. За ред. А.Колодного.
2017-2018 Автори праць.

=== Перевидати масовим накладом книгу «Україна релігійна».

2017 Л.Филипович А.Колодний

== Упорядкувати і видрукувати довідкову книгу «Релігієзнавці України».
Січень 2018 А.Колодний Л.Филипович О.Недавня

7. Міжнародна релігієзнавча співпраця

==Налагодити наукову співпрацю із Фундацією св. Володимира
Ягелонського університету

Травень 2017 А.Колодний П.Яроцький

==Поновити наукову співпрацю із Міжнародним центром права
і релігієзнавства Брігам'янського університету (Прово. США)

Травень 2017 Л.Филипович

==Активізувати й урізноманітнити роботу діючої на базі

Відділення релігієзнавства Координаційної Ради з релігієзнавства
країн Східної і Центральної Європи

Постійно Л.Филипович А.Арістова

=Українським релігієзнавцям взяти участь в роботі наукової конференції
з теми історія і релігія у Мінському університеті

Квітень Л.Филипович В. Титаренко

==Релігієзнавцям України взяти участь в науковій конференції «Комунікуюча релігія»,
яку проводить у вересні м-ці в Брюсселі Європейська Рада дослідників релігії

Вересень Л.Филипович Є.Харьковщенко

== Готуватися до участі в роботі чергового Парламенту релігій світу, залучаючи до
його роботи й Церкви України.

2018 Филипович Л.О. Арістова А.В.

==Вирішити питання формування і видруку англomовної презентаційної
книги «Релігієзнавство України»

2017 рік А.Колодний Л.Филипович

== Врахувати у практичній роботі рекомендації секції «Духовність, релігія та церкви
в збереженні ідентичності українців» Світового Конгресу українців.

2017-2018 А. Колодний Голови обласних осередків

Президент УАР А. КОЛОДНИЙ. Вчений секретар УАР Г. КУЛАГІНА

4 АЗ. Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій.

Привітання від УАР з двадцятирічним ювілеєм.

Вчені-релігієзнавці не лише з Національної Академії наук, а й із університетського загалу країни щиро вітають Всеукраїнську Раду Церков і релігійних організацій з її двадцятиріччям, яке виповнюється в 2016 році.

Українська Асоціація релігієзнавців та Відділення релігієзнавства ІФ Національної Академії наук України безпосередньо причетні до з'яви ВРЦіРО. Протягом 1991-1995 років нами разом із Держдепом релігії проводилася низка міжконфесійних заходів, всеукраїнських наукових конференцій з проблем свободи віросповідань, державно-церковних відносин, толерантності міжконфесійних стосунків, права на свободу буття різних конфесій в українському соціумі. В їх роботі в ті роки брали активну участь керівні особи кількісно домінуючих конфесійних спільнот/організацій України. Цим закладалося підґрунтя з'яви в 1996 році ВРЦіРО. В наступні роки відносини між нашою науковою установою – ВР ІФ НАНУ і новоз'явленою міжконфесійною організацією були творчо взаємозацікавлені, взаємодоповнювальні, часто спільнодіяльні. Вони зорієнтовувалися в сферу демократизації державно-церковних відносин, забезпечення толерантності міжконфесійних стосунків, активне включення релігійного чинника у сферу суспільного життя країни.

Ми були захоплені тим, як ВРЦіРО майже всім загалом своїх членів діяла з послугою народу в дні Революції Гідності. На Майдані із самого ранку звучала молитва *саме Українських Церков* – молитва за Україну, за її волю, за честь і славу, за народ. Не лише Київський Майдан, а й майдани багатьох міст України щодня по декілька разів співали в ті дні «Боже, великий, єдиний, нам Україну храни». Ці події ми відтворили в нашій книзі «Майдан і Церква», яку Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ презентує членам ВРЦіРО. В книзі ми воздаємо славу тим Церквам, які сприйняли як свій Європейський вибір України – вибір демократії і прогресу.

ВРЦ і РО відіграла помітну роль у формуванні в країні високої суспільної моралі, в захисті знедолених. Хвала тим конфесіям із ВРЦіРО, які сприйняли за своє відродження Української України, які сприйняли українську мову у свій богослужбовий вжиток, які розглядають ідеологему «русского мира» як шлях до нової колонізації України її віковим експлуататором Росією. Слава тим конфесіям із ВРЦіРО, які засуджують путінівську агресію, діють шляхом благодійництва і волонтерства, матеріальної допомоги нашим воякам на фронтах україно-російської війни сприяють перемозі над московським фашизмом.

Схвалюючи загалом значиму діяльність ВРЦіРО, ми тут все ж висловимо деякі свої побажання щодо неї на перспективу.

=ВРЦіРО з'являлася як відкрита позаконфесійна спільнота, але з часом вона організаційно перетворилася в замкнутий клуб конфесій, чим явно нехтує конституційним правом свободи віросповідань, правом кожного на свободу свого релігіївбору. То ж бажано усунути цей ізоляціонізм, відкрити ВРЦіРО для входження в нею інших конфесійних спільнот.

У своїй діяльності ВРЦіРО варто вийти за межі України, ввійти до Всесвітньої Ради Церков, Парламенту релігій світу та інших міжнародних релігійних спільнот, бо ж уже десь десяток років нашому Відділенню приходится представляти поліконфесійну Україну у цих світових організаціях. Вважаємо великою крामолою представництво в останніх нас Російськими релігійними спільнотами.

Благодійницька діяльність не має служити місцем конкуренції й піарення. Відтак бажано, щоб окремі конфесії України у своїй благодійності виходили за свої конфесійні можливості і в рамках ВРЦіРО створювали спільними зусиллями значимі соціальні установи, скажімо поліклініки і лічниці для пенсіонерів, будинки відпочинку чи санаторії для людей старшого віку, а то й молоді, музикальні школи чи спортивні споруди та ін.

Знаємо, що ВРЦіРО є схованкою для найбільшої ворожнечі, наявної у конфесійному середовищі України. Згадаймо, що твориться у відносинах між УПЦ МП, УПЦ КП й УАПЦ, як ставляться до Греко-Католицької Церкви Православні Церкви України. Згадаймо про ті неприязні відносини, які є в Україні між мусульманськими управліннями, між іудейськими спільнотами. Подібне наявне і в рідновірівському й харизматичному середовищі. Всі ці латентні протистояння знаходяться поза увагою ВРЦіРО. А між тим засоби масової інформації конфесій діють поза християнським принципом любові до ближнього.

Душа українства – його мова. Без своєї рідної мови немає народу, немає держави. Вона, як державна, має стати робочою у всіх конфесіях країни. Це усвідомлюють, спасибі їм, навіть мусульманські спільноти. То ж хотілося відчутніше відчутти українськість всіх релігійних організацій, які об'єднані у ВРЦіРО.

Президент Української Асоціації релігієзнавців, керівник Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ проф. А. Колодний.

4.А 4. Свободу Ігорю КОЗЛОВСЬКОМУ

4.А4А В Донецьку ув'язнили знаного релігієзнавця Ігоря Козловського

Тривожна звістка про арешт в Донецьку вузівського викладача, науковця-релігієзнавця кандидата філософських наук Ігоря Козловського надійшла до нас відразу ж у січні 2016 року. Проте його колеги і члени сім'ї просили нас не акцентувати на цьому увагу, бо ж сподівалися вирішити питання його звільнення шляхом порозуміння із наявною там сепаратистською владою. Опісля одержали інформацію про прагнення сепарів із т.зв. ДНР вчинити над І. Козловським якусь політичну розправу, віднісши його до ворогів наявної в Донецьку влади, ледь не американського агента, організатора якоїсь змовницької організації. Останньому може слугувати те, що науковець об'єктом свого дослідження мав релігійну спільноту американського походження Церкву Христа. Але ж в такому науковому зорієтуванні щось антизаконне не знаходять державні органи будь-якої демократичної країни. Релігієзнавство не є політичною наукою. Дослідження його представниками будь-якої з конфесій не є свідченням його належності до неї. Якщо прийняти абсурдну логіку звинуватців І.Козловського, то тоді будемо вважати індійськими агентами тих, хто, скажімо, вивчає кришнаїзм, японськими тих, хто вивчає синтоїзм, а німецькими тих, хто об'єктом свого наукового інтересу має німецьке лютеранство і тому подібне.

Ігор Козловський є представником українського релігієзнавства. Він очолює Донецький осередок Всеукраїнської Асоціації релігієзнавців. Його наукові здобутки відомі за межами нашої країни, а тому маємо телефонне збурення до нас багатьох знаних вчених світу, які знали свого донецького колегу. Всіх турбує те, що ув'язнення позначиться на плідній творчій праці знаного науковця, матиме відчутний негатив в розвитку тієї сфери гуманітарного знання, в якій він, продукуючи значимі наукові праці, є незамінним. Наші релігієзнавці працюють за принципами об'єктивності, толерантності, історизму, відкритості. Що в цьому ворожого щодо себе знайшла нині діюча влада ДНР? В чому вона вбачає ворожість щодо себе в наукових працях вченого, у тих східних практиках, до яких вдається І.Козловський і яким він навчає інших, будучи затурбованим здоров'ям ближніх? Що ворожого владі ДНР у прагненнях науковця до толерантизації міжцерковних і міжконфесійних відносин, які виявляв він у своїй діяльності практичного релігієзнавця? Сфера чистої релігії знаходиться далеко від того, що маємо в політичному житті. До цього закликав Ісус Христос, коли вчив, що кесарево – кесарю, а Боже – Богові. Цей принцип проводить у своїй науковій діяльності наш колега. Гордитися ним треба донечанам, а не ув'язнювати!

Ігор Козловський міг стати переселенцем, якби відчував за собою якусь ворожість до наявного стану речей в Донецьку. Якби ми знали про з'явлену йому загрозу, то могли б прийняти його в одному із міст України, віднайшовши там для нього і житло і можливість праці як вузівського викладача. Але він якось безпечно поставився до можливості одержання наявної нині своєї неволі. Він не очікував такого. Не очікував ще й тому, що має на руках тяжко хворого сина, система лікування якого прив'язана до донецьких лікувальних закладів.

Сказане вище дає нам підставу сподіватися, що наш колега не заслужив на наявну нині в ДНР оцінку його діяльності через ув'язнення, очікувати того, що він не коротатиме визначеного йому донецьким судом 2,8 річного терміну і скоро вийде на свободу.

Свободу Ігорю Козловському!!!

Президент Асоціації релігієзнавців України проф. А.Колодний.

4. АЗБ Науковцям і освітянам Донбасу

Шановні колеги! Нам стало відомо, що ще 27 січня 2016 року місцевими владними органами ДНР заарештовано куратора тамтешнього осередку нашої Релігієзнавчої Асоціації Ігоря Анатолійовича Козловського, вилучено з його квартири документи, рукописи, техніку, речі і книги. Але в перші дні арешту його родичі і друзі просили нас не виявляти якусь затурбованість цим фактом, бо ж вбачали в цьому якесь непорозуміння й очікували скорого його звільнення. З часом дещо прояснилося. Вже маємо висунуте владою звинувачення І.А.Козловському в якомусь «бандитизмі», «протидії владі», створенні антивладних спільнот та ін. Не визнаючи достовірність такого вироку, звертаємося до Вас з проханням проявити професійну солідарність і використати свій вплив та авторитет, аби сприяти звільненню нашого колеги.

Як спеціаліст в галузі релігієзнавства, автор біля трьохсот публікацій, І.А. Козловський широко відомий в наукових колах України і за її межами. Він завжди був і є захисником наукової істини, лишаючись за будь-яких умов гранично об'єктивним у питаннях змісту й суті релігійних вчень і практик. Незрозуміло, що ворожого щодо себе знайшла донецька влада в наукових працях вченого, в тих східних практиках, до яких вдавався Ігор Анатолієвич і яким він навчає інших, будучи затурбованим здоров'ям ближніх.

І. А. Козловський понад 25 років успішно працював на посаді головного спеціаліста з питань релігії в Донецькій обласній державній адміністрації, виявом чого була наявна в регіоні толерантність в міжконфесійних відносинах. Як кандидат наук, доцент, він працював викладачем у низці вузів Донецька, зокрема в Інституті штучного інтелекту. Його професійна діяльність завжди була спрямована на утвердження принципів взаємоповаги, миру і порозуміння у відносинах між конфесіями, сприяла формуванню багатой етнокультурної і конфесійної палітри Донбасу, В статусі міжконфесійного миротворця І.А.Козловського приймав патріарх Російського Православ'я Олексій II, папа Іван-Павло II, патріарх Константинопольський Варфоломій, головний рабин Ізраїлю Шломо Амар, президент Федерації єврейських громад СНД Леві Левай та інші високі релігійні діячі. Відтак арешт викликав збурення багатьох зарубіжних приятелів І.А.Козловського, насамперед російських.

Нас турбує те, що ув'язнення позначиться на плідній праці знаного науковця, матиме відчутний негатив у розвитку тієї сфери наукового пізнання, де він нині практично є незамінним. Гадаємо, що наш (і Ваш) колега не заслужив на оцінку ув'язненням його наукової діяльності. Гордитися таким науковцем мали б донетчани, а не запахторенням його в кутузку. Ігор Анатолієвич вільно міг стати переселенцем, якби відчував за собою якусь ворожість до наявного стану речей в регіоні і, як знаний науковець, мав би за фахом місце праці у нас. А так безтурботно залишався в Донецьку разом із своїм тяжко хворим сином, який потребує щоденного меддогляду.

Ми закликаємо Вас, шановні колеги, докласти всіх можливих для Вас зусиль, зорієнтованих на якнайшвидше звільнення І.А.Козловського.

Президент УАР, доктор філософ. наук, професор А.М.КОЛОДНИЙ

4. А5 ПРЕС-РЕЛІЗ

**прес-конференції «Всеукраїнської Ради релігійних об'єднань»
(Укрінформ, 26 січня 2017 року)**

Установчі збори «Всеукраїнської Ради релігійних об'єднань» засвідчують продовження процесу формування в Україні громадянського суспільства, однією із головних ознак якого є активна участь громадян у вирішенні суспільно важливих питань та реалізації прав, які гарантовані Конституцією й чинним законодавством. Адже будь-яке право - не тільки передбачене нормами права, а навіть гарантоване ними - залишається декларативним, якщо воно не знайшло свого практичного виявлення.

Релігійні об'єднання, які мають добру волю об'єднатися у Всеукраїнську Раду, цим своїм кроком намагаються й надалі утверджувати в Україні модель толерантності та партнерства не лише у державно-церковних, але й у міжцерковних та міжконфесійних відносинах. На нашу думку, потенціал багатьох релігійних спільнот, які в Україні, в силу багатьох об'єктивних і суб'єктивних обставин і чинників, представлені не надто чисельно, а тому тут ідентифікуються як **«релігійні меншини»**, не розкрито, або використовується не надто ефективно. А між тим ці організації мають значний потенціал для розбудови України, формування т.зв. «горизонтальних зв'язків» на міжнародному рівні. Адже вони мають у світі мільйони вірних та прихильників.

Ми також вважаємо, що ті релігійні об'єднання, які зареєстровані в Україні та виявляють бажання до активної своєї позиції в суспільному і духовному житті, повинні бути залучені до обговорення актуальних питань релігійного життя та підготовки взаємоузгоджених пропозицій із вдосконалення чинного законодавства щодо свободи совісті та релігійних організацій (зокрема діяльності релігійних меншин), а також до заходів, які проводяться державними органами за участю представників релігійних організацій. Нині ця конституційна засада (рівності всіх релігій) певним чином порушена на користь одного із релігійних об'єднань, що обмежує можливості інших релігійних організацій рівною мірою впливати на процеси, пов'язані із державно-церковними і міжконфесійними відносинами.

Нашою метою є: об'єднання зусиль релігійних організацій із духовного відродження України, зміцнення гуманістичних засад українського суспільства; координація міжконфесійного діалогу як в Україні, так і поза її межами; участь у розробці проектів законодавчих та інших нормативних актів із питань державно-церковних і міжконфесійних відносин; здійснення заходів добродійного характеру; захист релігійних свобод в Україні із залученням потенціалу міжнародних міжрелігійних рухів.

Закликаємо усі релігійні об'єднання, які мають на це добру волю, долучатися до спільної роботи на благо гармонізації духовного життя й процвітання України.

До заснування ВРРО 26 січня 2017 року прилучилися: Духовне управління мусульман України «Умма»; Українська Асоціація релігієзнавців; Національні Духовні Збори Бахаї України; Об'єднання Синів і Дочок України Рідної Української Національної Віри; Релігійне Об'єднання Громад Прогресивного Іудаїзму України; Центр громад свідомості Кришні та ін.

4Б1 Релігійна мережа України 1992-2016 років

Таблиця змін з даними на 31 грудня відповідного року

НАЗВА ЦЕРКВИ	1992	1995	1998	2000	2001	2003	2005	2010	2015	2016
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

ПРАВОСЛАВНІ СПІЛЬНОТИ

УПЦ Київського Патріархату	-	1912	1977	2577	2877	3338	3639	4538	5074	5264
Українська Автокефальна Православна Церква	1489	632	1085	1017	1041	1139	1209	1228	1231	1239
УАПЦ Оновлена	-	-	-	-	-	-	-	-	30	32
Українська Православна Церква Московського Патріархату	5469	6251	7541	8677	9246	10228	10940	12342	12660	12653
Російська Православна Вільна Церква (закордонна)	8	10	9	8	7	17	30	33	36	36
Руська Православна Церква	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Українська істинно-православна незалежна Церква	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-
Українська реформована Православна Церква	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-
Руська древлеправославна Церква (новозибківська згода)	1	-	-	-	-	2	1	-	-	6
Незалежні Православні громади	-	2	3	5	4	5	5	-	64	70
Апокаліптична Православна Церква	1	4	4	4	4	6	6	-	-	-
Грецькі Православні громади	-	2	3	2	2	2	1	-	-	-

ТЕЧІ ПРАВОСЛАВНОГО КОРИННЯ

Російська Прав-на Старообрядницька Церква (білокриницька згода)	44	51	55	57	58	65	61	63	57	57
Руська Православна Старообрядницька Церква (без попівська згода)	14	19	12	12	9	12	12	13	14	13
Російська Істинно Православна Церква	1	8	25	32	35	30	28	32	39	40
Православна Церква Божої Матері «Державна»	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4
Духовні християни-молокани	4	4	5	4	4	4	-	-	4	4
Інокентіївні	1	1	1	1	1	1	-	-	1	1
Іоаніти	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші православні спільноти	-	-	-	-	-	-	45	113	64	70

ЦЕРКВИ КАТОЛИЦИЗМУ

Римо-Католицька Церква	452	683	772	842	896	972	1021	1086	1115	1117
Українська Греко-Католицька Церква	2643	3130	3235	3356	3407	3469	3532	3827	3534	3562
Мукачівська Єпархія УГКЦ	-	-	-	-	-	-	-	-	457	462
Вірмено-Католицька Церква	1	1	1	1	1	3	-	-	1	2

ПРОТЕСТАНТСЬКІ ТЕЧІ

Німецька Євангелічно-Лютер. Церква	5	18	29	42	40	44	37	41	31	31
Українська Євангелічно-Лютер. Церква	-	3	7	21	23	29	41	43	34	33
Шведська Лютер. Церква	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Інші лютеранські Церкви	-	-	-	-	-	-	15	18	19	20
Пресвітеріани	1	8	20	28	29	41	52	80	68	70

Українська Євангелічно–Реформатська Церква	-	2	2	-	3	5	-	-	5	4
Закарпатська реформатська Церква	91	93	102	108	108	111	117	118	118	118
Угорська реформатська Церква	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Інші організації реформатів									9	10
Організації апостольської асирійської Церкви Сходу	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4
Релігійні організації менонітів	-	-	1	1	1	1	1	1	7	8
Назаряни	-	8	9	10	10	18	17	-	26	26
Всеукраїнський Союз об'єднань християн-баптистів (ЄХБ)	1127	1506	1802	2068	2263	2377	2607	2735	2691	2639
Рада Церков ЄХБ	44	51	37	33	19	31	49	39	45	45
Інші баптистські організації	21	51	71	83	106	142	142	-	272	282
Братство незалежних церков і місій ЄХБ	-	-	26	22	23	45	45	-	26	21
Корейська баптистська Церква	-	1	1	3	3	4	4	-	-	-
Асоціація незалежних євангельських християн–баптистів	-	-	-	-	-	12	12	-	-	23
Собор незалежних євангельських церков України	-	-	3	5	10	4	4	-	10	7
Інші організації євангельських християн України	-	-	2	2	2	2	2	-	354	357
Об'єднання християнських церков «Слово життя»	-	-	5	6	6	6	6	-	-	-
Євангельські християни	13	70	100	74	84	132	132	330	360	??

Собор незалежних христ. Церков України "ІХТЮС"	-	-	2	2	9	2	2	-	-	-
Чеська Євангельська Церква	-	-	-	-	2	2	2	-	-	-
Інші організації євангельських християн-баптистів	-	-	-	-	-	-	245	283	300	-
Союз церков християн віри євангельської (п'ятидесятники)	565	839	989	1203	1284	1451	1544	1711	1706	1702
Союз вільних Церков християн віри євангельської	19	39	59	87	118	199	184	200	133	???
Асоціація місіонерських Церков євангельських християн в Україні	-	-	-	-	4	5	5	-	22	23
Об'єднання біблійних місіонерських Церков України	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Церква євангельських християн в душі апостолів в Україні	-	-	-	-	18	19	21	22	19	???
Український Центр об'єднання Церков християн віри євангельської	-	-	-	-	-	5	69	86	-	-
Незалежні громади християн віри євангельської п'ятидесятників	141	657	-	233	233	203	-	-	-	-
Громади п'ятидесятників-сіоністів	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші організації християн віри євангельської	-	-	-	-	-	-	355	540	737	729
Церква адвентистів сьомого дня	276	536	635	743	822	944	1006	1074	1054	1034
Адвентисти-реформісти	18	34	39	55	40	41	43	26	41	41
Незалежні громади АСД	-	-	-	1	1	2	-	-	6	6

Організації християн суботнього дня										6	6
Свідки Єгови	366	508	566	603	656	859	972	1108	929	920	
Методистська Церква	3	6	8	10	11	16	16	-	8	8	
Корейська методистська Церква	1	3	-	-	1	-	-	-	1	??	
Менноніти	-	1	1	2	3	3	-	-	7	7	
Окремі громади протестантського напрямку	-	222	307	52	59	72	72	-	91	108	
Громади Англіканської церкви	-	-	-	1	2	2	2	-	-	2	
Духовний центр "Нове покоління" християнських церков України	-	-	-	-	7	16	16	-	59	60	
Духовний центр «Відродження»	-	-	-	-	-	-	=	-	24	31	
Центр об'єднання євангельських церков в Україні	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	
Український центр об'єднаної церкви християн віри євангельської	-	-	-	-	-	-	-	-	154	-	

НЕОХРИСТИЯНСЬКІ ТЕЧІЇ

Об'єднання харизмат.церков (Повного Євангелія)	3	58	162	345	293	392	510	665	336	326	
Громади харизматичного напрямку	24	98	68	145	173	227	-	-	-	-	
Українська християнська євангельська Церква	-	-	-	-	106	136	169	184	170	169	
Союз Церкви Божої України	-	-	-	-	21	38	77	92	86	86	
Церква Божа в пророцтвах	-	-	-	41	35	67	67	98	142	140	
Церква Живого Бога	-	-	-	31	48	51	48	50	55	54	

Собор Церков України ХВС "Відкрита Біблія"	-	-	-	-	-	30	30	-	11	11
Об'єднання Церков християн суботи для Церкви Божої Закарпаття	-	-	-	-	-	39	39	-	-	-
Інші харизматичні організації	-	-	-	-	-	-	-	503	770	801
Новоапостольська Церква	-	24	51	55	54	53	59	59	58	56
Церква Ісуса Христа Святих останніх днів	2	21	40	57	58	56	50	55	44	44
Церква об'єднання (муни)	-	2	-	-	-	1	1	-	-	-
Богородична церква (Церква Матерії Божої Перетворюваної)	-	4	6	2/2	7	12	12	-	2	2
Церква Христа	-	-	-	70	85	95	108	123	126	124
Громади дослідників Святого Письма	-	3	-	5	5	5	-	-	-	-
Церква нового християнства	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-

ТЕЧІЇ ХРИСТІЯНСЬКОГО КОРИННЯ

Церква Нового Єрусалиму – сведенборгці	1	1	1	2	2	2	-	-	-	-
Зоресвітнє християнство – вільна релігія "Таолан"	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-
Армія спасіння	-	-	-	-	7	14	-	-	11	11
Церква Останнього заповіту (вісаріонівці)	-	-	1	2	2	5	-	-	6	6

СХІДНІ РЕЛІГІЙНІ ТЕЧІЇ

Буддизм разом	7	22	30	35	38	43	47	58	61	62
Зокрема: Духовне управління буддистів	-	-	=	-	-	-	-	-	18	18
Релігійний центр школи Карма Каг'ю	-	-	=	-	-	-	-	-	10	10
Інші організації буддистів	-	=	=	=	-	=	=	-	33	34

Свідомість Крішни	17	31	36	40	48	44	44	48	51	53
Віра Бахаї	2	7	8	13	13	13	13	-	12	12
Послідовники Саї-Баби	-	-	1	1	1	2	-	-	-	-
Всесвітня Чиста Релігія (Сахаджа-Йога)	-	1	2	5	14	18	18	-	17	17
Громади ведантистів	-	1	-	1	1	1	-	-	-	-
Даосизм	1	1	3	3	2	2	-	-	2	2
Місія Чайтані	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-
Віра світла	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-
Тантристи	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-
Громада-монастир Гух'ясамаджа	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-
Рух Дхарма Кальки	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-
Громади Шрі Чінмоя	-	-	1	2	2	3	-	-	3	3
Вайшнавська релігійна громада	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Громада руху Сант Мат (Сурат Шабд Йога)	-	-	-	-	1	2	2	-	-	-
Рух Махаріші	-	-	-	-	-	1	1	-	2	2
Інші орієнталістські організації	-	-	-	-	-	-	48	43	21	19

ІУДЕЙСЬКІ СПІЛЬНОТИ

<i>Ортодоксальний іудаїзм</i>	40	78	97	-	-	-	-	-	-	-
Об'єднання хасидів Хабад Любавич іудейських громад та організацій України	-	-	-	49	87	103	115	118	125	125
Об'єднання іудейських релігійних організацій	-	-	-	67	83	81	76	86	75	83
Всеукраїнський конгрес іудейських громад	-	-	-	8	11	5	12	13	13	6

Релігійні громади прогресивного іудаїзму	-	-	-	16	34	47	50	52	44	42
Громади месіанського іудаїзму	-	-	-	6	12	17	-	-	37	38
Інші іудейські релігійні громади	-	-	-	1	1	17	-	-	43	48
Іудейська місія "Хоасконім"	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-
Іудео-християнство	-	4	9	13	12	14	-	-	10	10
Інші іудейські організації	-	-	-	-	-	-	21	28	43	48

РЕЛІГІЙНІ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ СПІЛЬНОТИ

Вірмено-апостольська Церква	4	10	14	16	17	216	21	29	26	27
Караїми	2	2	4	4	9	10	11	13	4	4
Кримчаки	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-
Етно-конфесійні організації									2	3

УПРАВЛІННЯ/ЦЕНТРИ ІСЛАМУ

Духовне управління мусульман України УММА	-	-	-	-	-	-	-	-	19	23
Духовне управління мусульман Криму	-	-	-	69	65	55	49	386	477	4 без Криму
Духовне управління мусульман України	-	-	-	45	55	58	63	111	113	114
Духовний центр мусульман України	-	-	-	24	19	14	24	23	20	20
Управління «Київський муфтіят»	-	-	-	=	=	-	-	-	3	3
Шіїтські громади	-	-	-	-	=	-	-	-	8	9
Незалежні мусульманські громади	-	-	-	15	28	63	57	108	69	77

РІДНОВІРСЬКІ ТЕЧІЇ

Українські язичники (рідновіри)	-	1	1	2	3	4	-	-	8	7
---------------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Центр об'єднання релігійних громад Рідновірів України	-	-	-	-	-	2	-	-	8	8
Рідна Українська Національна віра	3	29	37	53	51	54	46	54	73	75
Незалежні громади Рідної Віри	-	-	-	-	1	4	-	-	-	7
Центр родового вогнища Рідної православної віри	-	-	-	-	5	13	-	-	24	24
Давньослов'янські релігійні громади	-	1	2	3	3	4	-	-	-	-
Слов'янсько-ведичний рух "Хара-Хорс"	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Інші організації язичників	-	-	-	-	-	-	46	72	17	37

ІНШІ РЕЛІГІЙНІ ТЕЧІЇ

Саєнтологічна церква	-	2	3	3	4	1	-	-	3	2	
Спільнота "Наука Розуму"	-	-	-	-	4	3	-	-	6	6	
Велике Біле Братство ЮСМАЛОС	4	-	-	1	1	2	-	-	3	3	
Святославна Церква	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-	
Громада супутників Майстра Сія-Сіясвіт	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
Інші нові релігійні організації									80	81	
Інші релігійні течії, що не увійшли у вищезазначений перелік								281	326	338	
Міжконфесійні об'єднання								12	12		
Закордонні релігійні організації								2	2		
Разом	12 962	15 906	20406	23543	25405	28387	30805	35863	35217	-	

Примітки:

1. У своїй статистиці ще за 2004–2015 роки Держком/Держдеп релігії об'єднав споріднені релігійні організації, не деталізуючи в одну рубрику (інші неоязичницькі, інші неорієнталістські, а тепер з'явилися ще й інші баптистські, євангелістські, лютеранські, просто протестантські, харизматичні, буддистські та ще конфесійно інші рубрики), що не дає можливості поконфесійно вивчати процеси появи і поширення протестантських і нових релігійних течій, східних релігій і рідновірських течій, ісламу та іудаїзму. Відтак статистика Держдепу працює не на відтворення тенденцій конфесійного процесу в Україні, а, як кажуть,

статистика для статистика, що є, а не на те, що було і що буде. Наявне лише прагнення до конфесійної упорядкованості статистики, але дати її віроповчальну картину можна лише через безпосереднє заспілкування (а протягом року це можна) держчиновників з носіями невизначених спільнот та й особистій обізнаності їх через самоосвіту з особливостями конфесійної диференціації.

2. В таблиці подаються **однією цифрою** наявні релігійні організації, але тепер (із зняттям графі незареєстровані) невідомо, чи то є всі офіційно зареєстровані, чи ж в цю цифру ввійшли і просто зафіксовані, а чи ж в цю цифру незареєстровані не входять. Наявність в статистиці незареєстрованих давала можливість бачити якусь перспективу конфесійних змін. Так, знаємо, що не всі громади саснтологів офіційно зареєстровані, діють громади сатаністів, догналівців, а вони не подаються у зведеній офіційній таблиці. Інколи із-за реєстраційних причин, зокрема у свідків Єгови чи кришнаїтів або мормонів, дається для статистики об'єднуюча цифра 2-3 громад Прочерк в таблиці не означає, що в цей рік громади цієї конфесії в Україні не функціонували. Просто про течію чомусь не дали інформацію, а тут державний службовець мав би в якийсь спосіб заспілкуватися з офісом раніше діючої конфесії і з'ясувати її наявність, чи ж можливе її поєднання з іншою, а чи ж просто небажання бути зареєстрованою. Так, мої студенти із могилянки вже 15 років шукають в Києві за місцем їх офіційної реєстрації дві громади даосів. Їх там немає. Складається враження, що кийвські інформатори просто з року в рік переписують одні й ті ж цифри. Щоб позбутися «мертвих суб'єктів» релігійного житт, потрібно якось зобов'язати зареєстровані спільноти в кінці кожного року давати інформацію про своє буття.

3. Про деякі в минулому діючі конфесії Таблиця не дає офіційної інформації. Їх або загнали в рубрику «інші», хоч вони часто надто далекі від того прикметника, який Держдеп їм приписує (напр., РУНВіра не є язичницькою, а рідновірською конфесією). Таблиця не фіксує ті інституційні процеси, які відбулися в ісламі України, коли, окрім ДУМК, ДУМУ і ДЦМУ, з'явилися ДЦМ Криму, ДУМУ УММА і Київський муфтїят, відбулися складні процеси в інституційному житті мусульманських спільнот Криму.

4. До релігійних організацій при визначенні їх кількості офіційна статистика відносить релігійні громади, управлінські центри, монастирі, духовні навчальні заклади, місії та братства.

5. Останнім часом з'явилися інтернетні релігійні спільноти, які не претендують на свою реєстрацію в державних органах, але вони прагнуть віднести до себе всіх, хто виходить на їх сайт. Такою зокрема є Українська Душевна Спільнота, очолювана Ю. Шеляженком.

Таблицю змін релігійної мережі на основі даних офіційної реєстрації Держдепу релігій МКУ підготував А.Колодний.

4Б2а Релігійно-організаційна мережа України початку 2017 року

(організації - управління, громади, монастирі та духовні навчальні заклади на кількість населення області).

Сумська-596 / 1113256, Миколаївська – 762 / 1158207, Кіровоградська – 771 / 973150, Луганська – 842 / 2205389, Херсонська – 930 / 1062356, Харківська -987 / 2718616, Чернігівська – 995 / 1044975, Запорізька – 1105 / 1753642, Полтавська – 1170 / 1438948, Київ – 1242 / 2906569, Чернівецька -1332 / 909893, Одеська -1353 / 2390289, Черкаська – 1414 / 1242965, Івано-Франківська – 1430 / 1382352, Дніпропетровська -1435 / 3254884, Житомирська – 1538 / 1247549, Рівненська – 1599 / 1161811, Волинська – 1643 / 1042668, Тернопільська – 1827 / 1065709, Київська (без Києва)– 1854 / 1732235, Донецька -1880 / 4265145, Закарпатська -1953 / 1259158, Хмельницька – 1955 / 1294413, Вінницька -2178 / 1602163, Львівська – 3128 / 2534174.

4Б2б Щільність релігійної мережі областей на 2016 рік

(кількість осіб області незалежно від їх світоглядної належності і конфесійності, що припадає на одну релігійну організацію)

Тернопільська-583. – Волинська-635. – Закарпатська-645. - Хмельницька – 662. – Чернівецька -683. - Рівненська-727. - Вінницька-736. - Житомирська – 811. – Черкаська-879.– Київська (обл.)-934. - Івано-Франківська-967. – Львівська-796. - Чернігівська-1050. – Херсонська-1142. - Полтавська -1230. – Кіровоградська-1262. - Миколаївська-1520. – Запорізька-1581. - Одеська – 1767. – Сумська-1868. – Дніпропетровська-2268.- Донецька-2269. – Київ (місто)-2340. Луганська-2619. – Харківська – 2755.

По Україні (45.115.064 / 35910) - 1256,4

Відтак маємо низьку щільність релігійної мережі на Сході України (Донеччина і Слобожанщина, Східний Південь), середній рівень щільності маємо в Центрі України, високу щільність дає Захід країни (Галичанський регіон, Закарпаття, Буковина, Волинь) і Північний Центр.

4 БЗ ЯК постав Київський Патріархат (спогади А.Колодного)

Оце я їхав у метро і чую, що треба уступати місця «людям похилого віку». Раніше ж їхав і чув, що треба уступати місця «людям літнього віку». То ж став думати, а хто я є – людина похилого чи літнього віку. Став шукати відповідь. Вичитав, що перша – це до 70 років, а вже друга – після 70-ти. Я наближаюся до свого вісімдесятиліття, а чи ж вже маю його за паспортом. Саме це дає мені право, виступаючи в різних аудиторіях, дещо згадати про ті процеси конфесійного життя України, які спостерігав чи до яких сам був безпосередньо причетний у похилому або літньому своєму віці. Сказати насамперед хочу з низки тих питань, які чомусь забуваються, спотворюються при їх описанні, а то й свідомо, корисливо замовчуються. Серед таких є й питання долі Київського Патріархату.

Проглядаю фотоальбом «Українська Православна Церква Київський Патріархат», видрукований видавничим відділом УПЦ КП з нагоди ювілеїв Патріарха Філарета в 2011 році, і там не знаходжу нічого ні про першого главу КП Мстислава (Скрипника), ні про другого - Володимира (Романюка). Відчуваю, що це трапилося з волі Філарета, бо ж він пригне вести своє патріаршество ще з тих років, коли був главою дарованої йому Москвою самостійності в управлінні УПЦ, коли із прагнень реалізувати в Україні після здобуття нею незалежності принцип «самостійній державі - самостійну церкву» і, зрозуміло, з патріархом (це б то ним) начолі попав у немилість Москви і був опущений останньою до статусу простого анафемованого монаха. То ж хотів у своїй гордині високого і багато чого, а залишився з нічим. І в цій ситуації ніхто йому вже не міг чимось зарадити. Як і нині кажуть про нього в Московській Церкві (а з нею і в офіційному світовому Православ'ї) – «анафема», «розстригна» та ін.

Відчуваючи певну особисту причетність до доля владика Філарета, розповім з безпосереднього знання і причетності про те, як відбувався процес утворення Київського Патріархату. Повторюсь: до цього я безпосередньо причетний. Нині деким створюється враження, що якогось його утворення нібито й не було. Читаю інтерв'ю патріарха Філарета, то він хибно засвідчує, що до цього процесу причетний Президент Л.Кравчук. Та чи це дійсно так, то чи цим займався той же Леонід Макарович?

Як відомо, на так званому Харківському соборі 1992 року Української Православної Церкви митрополит Філарет був усунутий від керівництва цією Церквою. Мотиви цього усунення Москвою наводилися різні. З них наперед те, що Філарет не виконав свою дану Московському Патріархату нібито навіть на «Біблії» в Москві обіцянку при поверненні до Києва добровільно відмовитися від предстоятельства в УПЦ. Одним із мотивів цієї спонуки було те, що владика мав у своїй обслузі жінку і власних дітей від неї. Поширювалися різні фотографії цих відносин. Про Філарета ще писали і як про явного слугу КДБ. Але це могло слугувати мотивом, а не причиною до спонуки його зречення від Предстоятельства в УПЦ МП.

Дійсною причиною цього антизаконного, а водночас і антиканонічного акту Московського Патріархату було ініційоване й надіслане до Москви Філаретом майже одноголосно прийняте (окрім єпископа Онуфрія) прохання Собору Української Православної Церкви про надання їй автокефалії. З метою протидії означеній нахабності Москви з усунення Філарета, а відтак несприйняття нею прохання щодо набуття самостійності Українською Церквою, РУХ, проукраїнські депутати Верховної Ради і наше Відділення релігієзнавства Академії наук України утворили Комітет захисту Українського Православ'я. Окрім мене, до нього від АН ввійшов ще Олександр Саган. Куратором Комітету постав народний депутат ВР України Василь Червоній. Опісля він поплатився за це своїм життям.

З метою протидії Москві ми актуалізували питання об'єднання УПЦ й УАПЦ. Швидко вговорили керуючого справами УАПЦ митрополита Антонія (Масендича) реалізувати цей наш задум. Патріарха УАПЦ Мстислава в той час в Україні не було. Відомо, що він тоді водночас був ще й главою Української Православної Церкви США і більшість свого часу віддавав їй. Мстислав в ті дні чомусь не виходив на зв'язок ні з нами, ні з очолюваною ним УАПЦ. Кажуть, що, знаючи про наші наміри, московські спецслужби спеціально все робили із унеможливлення нашого зв'язку з ним як Патріархом. То ж діяли ми поза Мстиславом, співпрацюючи з митрополитом Антонієм. Дехто, звинувачуючи нас в свавіллі, наголошує, що Мстислав не чув і не знав про об'єднання. Це є абсолютна неправда. Через близьке його оточення у Бавн-Бруці ми інформували його про намір об'єднання. Проте Патріарх був надто грайливою і капризною особою. Професор із Франції Аркадій Жуковський повідомив мені, що Мстислав знав і казав: хай єднаються, побачимо, що з цього вийде.

Відтак, маючи згоду на об'єднання від митрополита Антонія (Масендича), ми, а це Бурлаков - від РУХу, Червоній - від депутатів-українців і я йдемо до владики Філарета на Пушкінську. Приходимо до нього і кажемо: треба єднатися. Він тоді був надто розгубленим, явно нас з такою пропозицією не чекав. Це був час, коли Філарет ухвалою т. зв. Харківського собору був взагалі позбавлений предстоятельства в УПЦ. Фактично, якби не було нашого втручання в процес, став би в церковному житті ніким. Близькі з його тодішнього оточення повідомляли нам, що він через знаного ним Патріарха Константинопольського просив у Московського Патріархату надати йому якусь єпархію Російської Православної Церкви, вірним слугою якої він був десятиліттями і виявляв навіть прагнення її очолити. Амбіції мав великі, послуговуючи як друга особа Синоду РПЦ певний час із-за хвороби патріарха Пімена фактично главою РПЦ, а потім і Патріаршим місцезблостителем, Філарет офіційно не сприймав самостійність від Москви Київської Церкви, всіляко противився цьому, ганьбив Українську Автокефальну Православну Церкву. То ж він певне й не думав про те, що його майбутня кар'єра розгортатиметься на теренах самостійного Українського Православ'я. Визнаю, що й ми не гадали, що саме на його долю випаде велика ноша з утвердження цього Православ'я на противагу Московському Патріархату і зрадливому єпископату УПЦ. Визнаю непомилність нашого тодішнього вибору.

Владика Філарет певне не знав, як тепер після Харківського Собору і схвалення його рішень Москвою йому діяти далі. Маючи явну промосковність в своїй діяльності, він не очікував до себе прихильників Української Автокефалії. Інколи говорять, що ми йшли спасати Філарета. Не Філарета, а Українську Церкву від її повного поглинення Москвою. Говорили, що він просив Константинопольського Патріарха, щоб той попросив Московського відправити його на якусь єпархію в Росії. Просив і чекав... Але за три дні треба було звільнити офіс на Пушкінській. І куди? Владика звик до розкішного життя в обслузі матушки Варвари. І тут раптом неочікувана пропозиція...

Зайшовши до офісу, ми кажемо митрополиту Філарету, що питання об'єднання з Масендичем вже проговорене. Тепер слово за Вами. Офіційно державними органами Ви зареєстрований як глава УПЦ і якогось офіційного інформування «харків'ян» про

відповідну зміну Статуту УПЦ, а зрештою і про зміну керівництва цієї Церкви, в державний орган її реєстрації ще не надходило. То ж ми говоримо з Вами як законним Предстоятелем УПЦ. При цьому Червоній наполіг на негайній зміні власника рахунків УПЦ, щоб вони не дісталися «харківським змовникам». «А ким я буду в цій Церкві?», – питає насамперед Філарет під час цієї нашої розмови з ним. «Заступником патріарха», – відповідає В.Червоній. «Ну, тоді я згоден», – сказав владика. Вже потім, коли ми вийшли на вулицю, я питаю Червонія: «Василю, а звідки ти взяв посаду заступника? У Статуті УАПЦ, який ми пропонуємо як основу для написання нового, а чи ж прийняття саме його об'єднаною Церквою немає ж такої посади!». «Ну, якщо немає, немає, то буде», – каже Василь. Взявши за основу для себе Статут УАПЦ, об'єднавчий собор вніс потім цю зміну.

Наша розмова із Філаретом була у вівторок увечері. У п'ятницю Володимир Сабадан, призначений в Харкові Предстоятелем УПЦ, мав приїхати до Києва. То ж треба було провести об'єднавчий собор до п'ятниці. Ми говоримо владіці: «Собор треба обов'язково проводити в четвер». Філарет відповідає: «Та ні, тут лишилося три дні, не проведемо». В розмову втручаються отці-брати Швеці – Іван та Олександр, отці Володимир Черпак і Борис Табачик, ректор Київських духовних семінарії і академії Данило Чоклоук, присутній при цій розмові єпископ УАПЦ Володимир (Романюк). Вони запевнюють: «Проведемо».

І об'єднавчий з'їзд провели в четвер. Вирішили й питання охорони церковних приміщень. Василь Червоній із Рівного привіз своїх козаків. Ми взяли під охорону будинок-офіс Церкви на Пушкінській, Володимирський собор і Лавру. Але що стосується Лаври, то тут нас обманули. Міліція нам каже: «А ви гарантуєте охорону Лаври. Там є музей дорогоцінностей, інші музеї. Хто буде відповідати, якщо те викрадуть? Чи гарантуєте Ви, що все це буде збережене?». І тут ми трошки злякалися. Кажемо владіці Філарету: їдьте у Лавру, зараз вона наша. Він чомусь побоявся їхати. Ось така певна очікуваність і боязливість є характерною для нього. Відтак ми Лавру віддали тієї ночі Михальченку - керівнику гуманітарної служби президента Кравчука. Певне він завіз вже в п'ятницю до Києва митрополита Сабодана. Я Михальченка знаю давно, ми в Академії наук разом з ним працюємо. Одного разу я йому сказав: «Сволота ж ти. Це через тебе ми Лавру здали Москві». Йому мені у відповідь сказати було вже нічого. Певне за цей вчинок Бог покарав його страшно болячкою. Але цей факт засвідчує непричетність Кравчука до постанови Київського Патріархату.

Відтак я, людина певне старша за багатьох читачів цієї оповіді, трошки згадав історію того, як поставав Київський Патріархат. Про це десь Ви не прочитаєте. В самій же Церкві ці події з волі Філарета замовчують. І тут зрозуміло чому, бо ж маємо наявне прагнення Предстоятеля викреслити з історії УПЦ КП буття в Церкві патріархами Мстислава (Скрипника) і Володимира (Романюка), продовжити навпрошки відмовний Московію в його рішенні Архієрейський Собор УПЦ 1992 року Собором вже жовтня 1995 року УПЦ КП, коли після загадкової смерті Володимира (Романюка) Патріархом було обрано Філарета. Гордіня бере гору. Поступово його наїзди на тих священників, які були причетні до події постанови Київського Патріархату, спричинили їх перехід в УАПЦ. Владика Данила (Чоклоюка) з його знаменитою грецькою виучкою і високою богословською культурою Філарет відправив до Рівного (як опісля й митрополита Димитрія Рудюка до Львова). Він і мене позбувся з числа тих, хто попервах був на різних прийомах в Патріархії. В УПЦ КП всупереч притаманній Українському Православ'ю соборності утвердився культ особи Патріарха. Знаючи дещо із настроїв в єпископаті Церкви, не знаю, що її очікує в наступному післяфіларетівському часі. Й нині патріарх Константинопольський Варфоломій ладний надати надати автокефалію Українській Церкві в разі обрання нею іншого свого Предстоятеля. Владика Філарет із-за такого мав би поступитися своєю посадою, але ж ні.

Пригадую, бо мав особисті зустрічі, в дні першого свого приїзду до Києва після об'єднавчого собору вже у статусі першого патріарха УПЦ КП Мстислав співслужив у

Софії з митрополитом Філаретом як із своїм заступником. До речі, дозвіл на цю літургію було одержано нами – Комітетом захисту Українського Православ'я. Цією співслужбою Мстислав фактично засвідчив своє визнання рішень об'єднавчого собору.

Проте далі події навколо Київського Патріархату розгорталися неочікувано для нас. Тут паскудну роль зіграв Володимир Ярема, священник зі Львова, який потім став розкольником в УПЦ КП й одержав очікуваний ним клобук патріарха. Ярема нашіптував Мстиславу в Америку, що його, дивись, в Україні немає, а керує Церквою Філарет. Самолюбивий Мстислав під час другого приїзду (хоч він, зрозуміло, мав бути в Києві постійно, а не гостем приїздити до своєї Церкви) відмовився зустрічатися з Філаретом і заявив, що його єпископи-автокефали виходять із УПЦ КП й відтворюють УАПЦ. Дізнавшись про це, я набився на зустріч із Мстиславом в готелі «Київ» з метою проговорити з ним питання долі КП. Проте хтось зпрацював проти цієї зустрічі. Коли я приїхав до готелю, то мені там було заявлено, що владика надто погано себе почуває і зустрітися не може. В вечірній гострій телефонній розмові з ним Мстислав раптом заявляє про своє невизнання якогось об'єднання із Філаретом. При цьому посипалася низка звинувачень останнього в його неукраїнськості, прислугування десятиліттями Москві. Сказати, що вони були несправедливі - як тоді, так і нині – я не міг. До так званого Харківського собору владика далеким був до долі України, її народу, хоч родом він із Донеччини. Та й яке національне виховання, українську освіченість він міг одержати в оросіяненому шахтарському краї.

В прагненні все ж зберегти об'єднану Церкву україно-демократично налаштовані громадські діячі вирішили навістити Мстислава. Я був з ними. Домовилися про день і годину зустрічі в одному із приміщень Михайлівського монастиря. Тепер щось не можу пригадати всіх, хто прийшов у визначений час до Михайлівського собору. Здається були Скоричка, Поровський, Павличко, Червоній, Гудима... По двору монастиря блукає отець Ярема зі Львова. Знаю, що він наближений Мстислава. Я був здивований тим, що раптом він тут з'явився, бо ж зголосилися прийти лише світські особи. Говорю Яремі: «Отче, це Ви щось тут затіяли. Перестаньте будоражити Церкву, з'ясовувати, ким в минулому був Філарет. Це нині не на часі. Головне – зберегти Українську Церкву незалежною від Москви. Мені здається, що Ви не заспокоїтиса, поки самі не станете Патріархом». Чую: «Та що Ви, професоре, який з мене патріарх». Нас інформують, що Мстислав чимось зайнятий і не бажає зустрічатися з нами. Ми обурилися: сам призначив побачення на дванадцяту годину і раптом не приймає! І чим він може бути так зайнятий? Все ж чекаємодесь години дві. Тоді Микола Поровський каже: «Пішли».

Заходимо, а Мстислав сидить **сам** і каже нам: «А я вас не запрошував». «Та як не запрошували? Ви ж нам призначили зустріч о дванадцятій», - наголошуємо. Він, закривши очі долонями, каже нам: «Тут проходить архієрейський собор. Не заважайте». Повторяє потім декілька разів: «Вас тут нема... Чуєте, Вас нема. Немає вас». При цьому періодично відкриває і закриває очі, граючи, як дитина, руками. Це повторював разів п'ять. Гидко було дивитися на ці клоунські трюки Патріарха. Поровський тоді каже: «Владико, а як треба було під автомобілі лягати, коли до Чернігова Ви їхали і Вас не пропускали московські православні, то я був потрібний? А зараз мене для Вас вже немає? Та й Ви нам не потрібні. Їдьте у свою Америку. Нам такий патріарх **н-е п-о-т-р-і-б-н-и-й**». Зустріч не відбулася. Мстисла з нічим поїхав до Америки й до своєї смерті сидів там безвіздно.

Так почався цей процес розбрату у **власне** Українському Православ'ї, який є й понині. Із-за нього Константинополь так і не дав нам обіцяну православну автокефалію, хоч і мав намір це зробити за умови поєднання КП й УАПЦ. Складним для нас, борців за нашу Автокефалію, виявився цей процес протистояння власне Українських Церков. В ньому, окрім протидії низки чинників, надто була задіяна амбітність владик. Мало ще залишилось тих, хто пам'ятає, як усе це творилося. І от зараз дивлюся, читаю інтерв'ю, дають їх так, нібито цього взагалі не було. Ні творення Київського патріархату, ні того, що Володимир Романюк був патріархом. Його із-за цього навіть зневажають тим, що не

порушують питання перенесення праху Патріарха вже на територію Софії. Бо ж знаємо, що на похованні - не тільки Патріарха, а й майже 20-річного в'язня московських таборів – щомісяця влаштовуються якісь танцюльки, гуляння. Глум над Святійшим, якого за прикладом греко-католиків давно варто Церквою чи КП, а чи ж УАПЦ проголосити блаженним.

Володимир (Романюк) став патріархом, що я добре знаю, не зі своєї волі, амбітних устремлінь до цього статусу в церкві. Телефонує: «Професоре, прийдіть, хочу з вами порадитися». Прийшов. Прогулюємося Шевченківським парком. Владика (тоді він був вже митрополитом) каже: «Мені пропонують, щоб я оце патріархом став після смерті Мстислава. Але який, - каже, - з мене патріарх? Я ж маю заочну ту освіту, без досвіду, ну, не можу ж я. Але мене, - каже, - попередили: «Якщо Ви не станете патріархом, то буде розкол у Церкві. То ж я вимушений йти на цю посаду. Ну я, каже, думаю, що довго я там не буду». Як бачимо, ситуація у той час, коли творився Київський патріархат, була надто складною.

Прагнучи виконати волю патріарха Константинопольського з можливості визнання нашої Автокефалії за умови об'єднання УПЦ УП та УАПЦ в одну Церкву, Комітет Українського Православ'я вирішив провести зустріч священнослужителів двох Церков у нас в Інституті філософії. Меита – виробити умови об'єднання. Приходять п'ять священників від УАПЦ і чотири єпископи начолі із Філаретом від УПЦ КП. Зрозуміло, розмова не відбулася. Були ще неодноразово пропозиції від нас на такі цільові зустрічі, проводилися тематичні конференції, але віз й понині там.

Це при недавній заяві Предстоятеля УАПЦ митрополита Макарія, що йому хочеться походити у *блаженніших*. Владика при цьому грішить і виявляє незнання християнського вчення. Бож ще Ісус Христос, коли його назвали благим, заперечив: Ніхто не є благий. Тільки Господь Бог (Лк 18:18). Відтак Макарій не хоче вести мову про об'єднання, бо ж хоче бути навіть Божественніше Бога, бажає, щоб його величали навіть не *благим*, а *блаженнішим*.

Повернемося ще раз до так званого Харківського собору. Чомусь його не розглядають ні в законодавчій, ні в канонічній площині. Ну, по-перше, хто скликав цей так званий Собор? Невідомо. Скоріше Московський патріарх, а він не мав на це право, бо ж Українська Церква була згідно наданої їй права «самостійною в управлінні» Хто мав головувати на Соборі? Предстоятель, тобто митрополит Філарет. Він не головував. Предстоятель УПЦ згідно діючого тоді Статуту обирався на пожиттєву владу і цю пожиттєвість можна було порушити лише за його заяви. Заяву Філарет не подавав. Добре, погодилися, що треба переобрати. З кого переобрати? Згідно із Статутом, треба було обирати із складу єпископату Української ПЦ, а їм підсовують закордонного (у той час митрополит Володимир Сабодан служив у Росії на Ростовській єпархії). Хоч він й українець, але все одно - закордонний владика. Зараз багато пишуть статей про те, що Сабоданг - проукраїнський архієрей і т. ін. Я ж вважаю, що він паскудну роль зіграв у той час: не відмовився, а приїхав й підіграв Москві. Він також підставив підніжку Київському патріархату своїм приїздом. Та й потім він постійно виявляв свою улесливість Москві.

Ця затія із Харківським собором, як на мене, була зініційована і проведена спецслужбами Російської Федерації. Вони Філарета замінили Сабоданом, з Росії взявши цю заміну. Подібне ФСБ Росії зчинила і в протестантських церквах України. Тут в баптистів на заміну президенту Церкви Духонченку з Росії приїхав українець Григорій Комендант, а в адвентистів на зміну Миколі Жукалюку приїхав Михайло Мурга. Цей трюк російським спецслужбам не вдалося скоїти у п'ятидесятників. Їх президент Микола Адамович Мельник розкусив змову й вийшов своєю спільнотою із якогось євроазійського об'єднання, де, зрозуміло, повсюди головували російські «владики». А що то за «владики», засвідчує лідер російських п'ятидесятників Ряховський, який нині є особистим радником прогітлерівця Путіна. Відтак наші баптисти й адвентисти входять в якесь євроазійське об'єднання. І це при тому, що в Україні відбулися Помаранчева революція і

Євромайдан, які відвернули наше входження в Євразію з Московією начолі і взяли курс на Європейський Союз. Євразія наших баптистів і адвентистів споріднена з «русским миром» Путіна-Кирила. Вона веде до повернення України в той колоніальний стан, в якому знаходилася більше трьохсот років.

То ж тут також ще треба розібратися і в тому, яка Церква є канонічною – УПЦ МП чи Київський Патріархат? Яка є канонічна, а яка не канонічна? У тому ж 1992 році хто був канонічний? За канонічними правилами, такою була УПЦ МП. Предстоятелем її був митрополит Філарет. Самоскликаний так званий Харківський собор не мав права змінювати її статус самостійної в управлінні. «Собор» цей був розкольницький, сектантський, не представляв законно і статутно цю відокремлену «Церкву». Очолювана Філаретом канонічна УПЦ після об'єднання із УАПЦ собору трансформувалася у Київський патріархат. То ж саме УПЦ МП всупереч канонам поставала як Церква розколу, як неканонічна. І Володимир Сабодан не був канонічний предстоятель, якщо на те пішло. Зараз говорять протилежне. І Київський Патріархат неканонічний, і Філарет самозванець... То ж в дійсності неканонічною є та Церква, яку інституалізували неканонічно зібрані кимось поза своїм Предстоятелем владики на так званому Харківському соборі. Самозванцем є той іноземець, якого цей псевдособор іменував Предстоятелем УПЦ, цебто митрополит Володимир (Сабодан). Безпідставним є анафемування Московським Патріархатом владики Філарета вже після того, як він залишив Церкву Московської юрисдикції і став вірянцем Церкви Київського Патріархату, юридично їй не належав.

Знаєте, ця ситуація з канонічністю складна. Я потрапив одного разу у Салоніки (Греція) на конференцію, зібрану Вселенським Патріархом. Там був митрополит з Константинополя Мелітон. Всі, певне, його знають: він впливовим владикою був тоді у Церкві Константинополі. Здається, керуючим справами її. Виступаючи на цій конференції, я сказав, що Константинопольська Церква діє щодо України не як мати, а як мачуха. Йой! В коридорі підскакує Мелітон до мене, доводить: «Та ні ж, та не ми винні». Я кажу: «Та як не Ви, Ви ж відреклися від нас, віддали Київську митрополію Москві». А він каже: «Так, але Вашого митрополита Гедеона Четвертинського хіба ми посилали до Москви? Він же сам поїхав, не повідомивши нас про свої наміри. То ж українці винні в тому, що він поїхав, Ви відійшли від нас». «Ну гаразд, кажу, владику, поділимо гріх навпіл. Ми відповідаємо за те, що Гедеон поїхав без дозволу, без рішення архієрейського собору Київської митрополії, інформування вас, а Ви за те, що потім схвалили те, що нас передали до Москви. Москва нас поглинула». Так що ситуація, ви бачите, інколи виникає складна, і нам треба всі ці моменти враховувати у нашій роботі.

Я ще хочу сказати декілька слів з приводу Константинополя. На території Києво-Могилянської академії є неосвоєний храм. Він там, де монастир їхній Братський ставропігійний був. Вважаю, що його можна було б відремонтувати та використати під подвір'я Константинопольського Патріархату в Україні.

Ще хочу наголосити на одному, враховуючи неодноразову присутність в Україні представника з Канади. Я Вашим митрополитам і владикам писав декілька листів. І писав такого змісту: «Коли в Україні не було своєї Церкви, була лише православна Церква Московського Патріархату, ви тоді були незалежні ні від кого, існували автономно. Коли ж у нас в Україні вже в роки незалежності, з'явилася своя Церква, Ви побігли під Константинополь. То які ж ви українці, шановні? Тоді, коли треба було підтримати українців, Ви до Константинополя побігли. Ось це, кажу, така Ваша українська політика». Мені, правда, митрополити не відповідають, але я їм гнівні листи ще писав, коли помирав забутий цією Церквою в Будинку для престарілих отець Степан Ярмусь. При митрополитові Іларіоні (Огієнку) він був канцлером Церкви. Коли він хворів, був прикутий до ліжка, то мені писав: баптисти до мене приходять, а з моєї Церкви ніхто не приходить. Ось так повелася ця Церква Канадійська щодо знаного отця-богослова, творча спадщина якого високо оцінена Україною і знехтувана його ж Церквою в Канаді.

Я хотів би, щоб Українське православ'я розширювалося, зміцнювалося. І тут велику роль має відіграти Всесвятійший патріарх Константинопольський. Ми, науковці Національної Академії, наук підтримуємо Київський патріархат. Коли він тільки «ставав на ноги», проти нього були різноманітні атаки, ми провели десь більше десятка конференцій, присвячених цьому Патріархату, українському християнству, українському православію. Це сприяло тоді утвердженню ідеї, що Україна повинна мати свою Автокефальну Православну Церкву.

Що ми мали б чекати від Константинополя, то це припинення його боротьби із філетизмом. Хоч певне він не може це збагнути, бо ж сформований на кусках різних православних Церков. Пригадую, як, приїхавши на запрошення Ющенка до України, на мітингу біля Софії Патріарх Варфоломій засуджував це явище церковного розвитку, чим, зрозуміло, підспівував Московському Патріархату, який появу Київського Патріархату розглядає як вияв філетизму. Бо ж, дивись, християнство, а відтак і його Церкви, не є національним виявом. Вони – понаднаціональні.

То ж, гадаю, нам треба розбудовувати свою православну українську автокефалію без оглядки на те визнання. Інші православні Церкви десятками, а то й сотнями років не визнавалися (Московську – 130). І тут слушні слова того ж Мстислава: сьогодні не визнають – визнають завтра.

4 В ЕКСПЕРТНІ ОЦІНКИ РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ

4 В1а. Актуалізація відзначення 500-ліття Реформації

Відділення релігієзнавства ІФ НАН України ще в березні 2016-го року своїм листом керівництву щонайбільших протестантських Церков країни і Всеукраїнській Раді цих Церков власне першим ініціювало відзначення протягом 2016-2017 років 500-літнього ювілею протестантизму. Нами було запропоновано низку заходів, які можна чи варто провести з нагоди цього ювілею з нашою участю у його відзначенні. Певні пропозиції з цього приводу нами від них були одержані, але спостерігалася все ж якась неспішність їх в цьому, бо ж кожна із конфесій, а їх десь до двох десятків (раннього чи пізнішого протестантизму) або прагне якимось виокремитися у цьому відзначенні, чи ж не знаходить якогось свого прямого зв'язку із діяльністю Мартина Лютера - родоначальника Реформації, взагалі раннього протестантизму, або ж не відзнаходить в історії нашої країни якихось значимих відгомонів з'яви нової течії в християнстві, діяльність спільнот якої всіляко обмежувалася як в царські, так і в радянські роки. Протестанти тоді розглядалися як сектанти, а сектантам за умов домінування православ'я якась особлива позитивна увага не приділялася, навіть більше – відшуковувалися «мотиви», щоб посадити їх керівників за ґрати, зняти з реєстрації громаду тощо.

Ми, українці, на відміну від європейських чи американських країн, не відчули у своєму поступі якийсь прямий відгомін Реформації. Тим більше, що протестантизм до нас прийшов активно взагалі десь лише в другій половині XIX і на початку XX століття переважно в пізніх його конфесійних виявах. Тут ми маємо баптистів, євангелістів, п'ятидесятників, адвентистів, які нині в Україні мають тисячі своїх організацій. Ранній протестантизм, а це лютерани, реформати, англікани, пресвітеріани, меноніти, дещо інше, у нас нині представлений одиницями своїх спільнот. Хіба що маємо понад сотку реформатів у Закарпатті (та й то угорці). Є українські реформати одиницями своїх громад на Волині.

Нині активно поширюється (декілька тисяч громад) в Україні неопротестантизм у його харизматичних виявах. Відомими лідерами його є Аделаджа, Мунтян, Падун, Мадава, Жукотанська та ін. Із всіма названими вище конфесіями Відділення має певні зацікавлені зв'язки (вони подеколи самі їх ініціюють), але із-за постійного скорочення за часів влади у

ВІФП НАНУ О.Онищенко фінансування Відділення кількість працюючих у нас науковців, зокрема тих, хто спеціалізувався на дослідженні протестантських спільнот, скорочувалась, а відтак їй приходиться постійно обмежувати ці відносини. Працюємо скоріше з українськими православними та греко-католиками. Ось і нині з останніми проводимо заходи з нагоди 420-ліття Берестейської Унії. 11 жовтня 2016 року у нас будуть Берестейські читання.

В раніші роки нами у десятитомнику «Історія релігії в Україні» видруковано відповідно 8-й і 9-й томи «Протестантизм в Україні» і «Пізній протестантизм України». Окремі розділи про дрібні протестантські конфесії, зокрема неопротестантські, наявні в томі «Релігійні меншини України».

У переліку одержаних президентських заходів ми відчуваємо прямий відгомін наших пропозицій щодо ювілею, надісланих спільноті протестантських церков.

Проте ми не виявляємо свого бажання співпрацювати в організації ювілейних заходів із промосковськи налаштованими організаторами/виконавцями заходів, які є в офіційних службах (та й у деяких протестантських спільнотах, і з якими із-за цього ми не знаходимо спільну мову. Тут ми співпрацюватимемо скоріше із Держдепартаментом у справах релігії Міністерства культури України, 4 члени експертної Ради якого є наші співробітники. До того ж, наші заходи мають бути позаконфесійні, бо ж інакше ми не зможемо висловити свої об'єктивні оцінки минулого і нинішнього буття кожної із протестантських конфесій в Україні зокрема.

Зауважуємо на звуженому назвою Указу Президента розумінні ювілею. До України реформація як така, що відбулася в XVI столітті не має прямого відношення. Мова скоріше має йти про 500-літню історію протестантизму як третьої течії християнства після католиків і православних.

Тепер щодо можливої участі нашого Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАНУ (а через нього і НАН України) у відзначенні 500-річчя Реформації. Плануємо наступне:

- провести у вересні 2017 року з видруком матеріалів всеукраїнську наукову конференцію «Протестантизм в його сутності та історії, конфесійному різноманітті і християнському житті України» (зрозуміло, що за умови відповідного фінансування заходу);
- передбачити в 2017 році роботу секції «Протестантизм в історії України» на щорічній травневій конференції «Історія релігії в Україні», до організації і проведення якої вже 25 років прилучене як співорганізатор Відділення релігієзнавства;
- провести в квітні 2017 року на базі Тернопільського педуніверситету ім. В. Гнатюка наукову конференцію «Протестантські Церкви у контексті вітчизняної історії та суспільних трансформацій»;
- провести разом із заповідником «Давній Галич» у травні 2017 року наукову конференцію «Реформація й авраамістичні релігії».
- видрукувати № 82 нашого кварталника «Українське релігієзнавство» з тематичною присвятою 500-літньому ювілею протестантизму;
- разом із протестантськими Церквами України підготувати і видрукувати колективну монографію «Протестантизм України», яка опісля може використовуватися як підручник із відповідного спецкурсу на релігієзнавчих спеціалізаціях університетів країни;
- провести у Відділенні релігієзнавства зустрічі науковців країни із керівниками об'єднання євангельських християн-баптистів В. Антонюком, християн віри євангельської (п'ятидесятників) М. Паночком, адвентистів сьомого дня С.Носовим, українських лютеран В.Горпинчуком та ін.;

- провести разом із Державним департаментом релігії і національностей Міністерства культури України експертне опитування протестантських конфесій щодо проблем їхньої діяльності в поліконфесійному полі країни і підготувати відповідну науково-аналітичну записку;
- залучити протягом жовтня 2016 - березня 2017 року до діяльності новоутвореної при Українській Асоціації релігієзнавців Всеукраїнської Ради релігійних меншин ті протестантські і неопротестантські спільноти, які не входять до Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій;
- взяти участь в тих заходах, які проводитимуться *окремо* протестантськими конфесіями й іншими інституціями з нагоди ювілею;
- співробітникам Відділення подати в різні періодичні видання науково-публіцистичні статті пов'язані з ювілеєм, а також надавати консультації журналістам на їх потребу у висвітленні історії протестантизму й особливостей діючих в Україні до сорока його конфесій;
- запропонувати протестантським навчальним закладам лекції науковців Відділення з теми поліконфесійності України і потреби толерантності міжконфесійних відносин;
- взяти участь у липні 2017 року в роботі молодіжного літнього табору протестантських спільнот у Малинському лісі;
- передати в бібліотеки духовних навчальних закладів домінуючих протестантських конфесій видруку Відділення релігієзнавства ІФ НАН України;
- співробітникам Відділення брати участь в різноманітні заходів, які проводяться протестантськими церква з нагоди ювілею (за їх запрошеннями).

Керівник ВР ІФ НАН України проф. А.КОЛОДНИЙ

4.В16. Протестантизм у світі.

Нині у світі нараховується більше 830 мільйонів протестантів, які об'єднані у понад 2,7 млн громад. В Україні біля 25% релігійних громад є протестантськими. Протестанти становлять 37% світового християнства. При цьому католиків - десь 50%, православних -12%, а позаконфесійних -1%. Найуспішніші в історичному поступі країни є протестантськими. Ось відсотки протестантів відповідно до населення країн: Норвегія – 83,3%, Данія – 81,9%, Фінляндія – 80,3%, Швеція – 64,4%, Велика Британія – 54,5%, США – 48%, Нова Зеландія – 40,5%, Австралія – 38,7%, Швейцарія – 36,8%, Німеччина – 35%, Канада – 27,4%, Південна Корея – 20,2%.

4В2 Доля Межигірського Заповідника

Прохання Л.Лук'яненка і Д.Павличка в їх листі Б.Є. Патону з приводу підписання листа Президенту П.О.Порошенку, в якому пропонується утворити Межигірський Національний історико-архітектурний заповідник, заслуговує на підтримку. Давно пора відтворити таку святиню, хоч там, власне, мало що збереглося від неї.

Не станемо тут давати історичне, духовне, мистецьке, україно-національне обґрунтування цього. Воно коротко є в листі-проханні Лук'яненка-Павличка. Насамперед тут слід наголосити на тому, що це був духовний центр українського козацтва, то був, поруч із Трипільським, козацький монастир, де знаходили притулок на схилі років козаки.

Національна Академія наук має обов'язково позитивно відреагувати на цю пропозицію. Особливо нині, коли в деяких національно-демократичних колах відзначають загалом пасивність НАНУ в час Революції Гідності (навіть навпаки – Інститут Толочка чи Кураса), про те, що в ній відсутній процес люстрації, що деякі інститути носять ім'я колишніх

вірних слуг радянської влади (Білодід, Курас тощо) або очолюються промосковськими компартійними директорами (Толочко, Ворона та ін.).

Щодо передачі Заповідника під егиду Київського Патріархату, то ця пропозиція була б слушною, якби утворювався/відроджувався саме монастирський комплекс (типу Києво-Печерської лаври, скиту Манявського і т.п.). Тут явно величезним гріхом було б прилучення до цього Церкви Московського Патріархату, яка нині є ворожою щодо України церковною спільнотою, яка стоїть на позиціях «русского мира», не засуджує фашистську агресію Росії, підтримує концепцію громадянської війни на нашому Сході, проводить антиукраїнські хресні ходи та ін. То є інституція, яку взагалі варто прикрити, а керівництво заслухати на предмет «політичного православ'я».

Але водночас ми вважаємо що комплекс не варто нині передавати взагалі в статус монастиря якоїсь однієї із діючих в країні церков. По-перше, всім водночас не передси, а коли одній з них, то це може викликати збурення інших, невдоволення, що нині аж ніяк не на часі. Хоч при цьому зауважимо на тому, що ми у Відділенні повністю підтримуємо Київський Патріархат у всіх його діяннях, безпосередньо причетні навіть до появи цієї Церкви. По-друге, Межигір'я – це територія, де можливі різні археологічні пошуки, дослідницька робота наших науковців-істориків. Передача під монастир виключить це. А вона має бути, бо ж пишуть, що навіть десь там залишена в прихові бібліотека Ярослава Мудрого. По-третє, світський характер Заповідника дасть можливість користатися ним як туристичним об'єктом. Для паломництва – то це під питанням, бо ж там взагалі відсутні будь-які значимі церковно-православні об'єкти. По-четверте, де в Київського Патріархату візьмуться кошти на відтворення Заповідника, а це відтворення практично треба проводити з нуля: Межигір'я як комплекс духовних споруд відсутнє.

То ж доцільно відроджений Межигірський Національний історико—архітектурний заповідник підпорядкувати Національній Академії наук, зрозуміло, виділивши кошти на його відродження. Храми, які відтворюють на території Заповідника, мають бути віддані в підпорядкування Межигірського Православного монастиря, що належатиме Церкві Київського Патріархату.

Керівник Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ проф. А.КОЛОДНИЙ

4.В3. Експертна оцінка Постанови Верховної Ради України за підписом А.Парубія щодо вишанування 70-річчя ліквідації Вірмено-Католицької Церкви в Україні

1. Національна Академія наук України не може виконувати названу Постанову Верховної Ради, бо ж цю подію слід **не вишанувати**, а відзначати із слезами на очах й засудженням того вандалізму, до якого вдалася радянська влада щодо цієї Церкви. Вона була офіційно ліквідована в 1946 році. В 1945-1946 роках були арештовані всі вірмено-католицькі священники й ув'язнені або ж депортовані в Зауралля. Глава Церкви архієпископ Діонісій Каєтанович помер 18 листопада 1954 року на засланні в місті Абежі.
2. Спроби відродження Церкви в роки незалежності залишилися незреалізованими навіть при наданні їй Українською Греко-Католицькою Церквою священника для єдиної громади Церкви у Львові. Ця громада офіційно була зареєстрована ще в 1991 році у складі 10 вірян. Із смертю монашки-протора відродження Церкви, яка активізувала процес відродження ВКЦУ, **громада зникла з реєстрації**. Зрештою всі вірмени-християни прилучилися до легально діючої в Україні Вірменської Апостольської Церкви, яка нині має в країні 25 офіційно зареєстрованих громад і свій центр у Львові, очолений архієпископом Григоріусом Буанетяном. Частина вірян-уніатів пристала до Греко-Католицької Церкви, частина виїхала до Польщі. Папська курія в 1991 році відкрила спеціальний ординаріат для вірмено-католиків Східної Європи в місті Гюмрі.

3. **Нині офіційно зареєстрованих громад вірмен-католиків в Україні немає.** Про одну з них нібито діючу у Львові без реєстрації ЛИШЕ говорять. Чи ж є вона, а чи ж немає навіть у Держдепрелігії України, де проводиться їх реєстрація, сказати не можуть. Українські греко-католики говорять ще про нібито наявні дві громади вірмен-католиків - у Кам'янці-Подільському та Харкові.
4. Зважаючи на те, що Ватикан нині негативно ставиться до феномену уніатизму, вважаємо **безпідставними сподівання на відродження Вірмено-Католицької Церкви в Україні.** В Україні нині взагалі відсутні представники вірмено-католицького кліру, які взялися б до цього відродження. *Пристапивши до створення на базі Української Асоціації релігієзнавців Всеукраїнської Ради релігійних меншин, ми спробуємо відшукати членів офіційно невизнаних громад ВКЦУ і налагодити з ними діалог, запросити їх до участі в роботі цієї Ради.*
5. Враховуючи постійне новорічне обмеження фінансування Відділення релігієзнавства й оплати праці працюючих (нині – 0,5-0,7 окладу), скорочення його штату із 36 до 15, науковий колектив не може взяти на себе, як це вимагає одержана Постанова ВРУ, дослідження ще й всього поконфесійного життя країни, зокрема й вірмено-католицизму, бо ж маємо нині у нас в країні вже понад сотню релігійних течій. Ми маємо зв'язки лише з найбільш чисельними. Враховуючи розширення конфесійної мережі, складність міжконфесійних відносин, які потребують постійно їх толерантизації, потрібно було б утворити в структурі Відділення спеціальний відділ *конфесіології релігії.*
6. Відділенням у 2002 році було видрукувано брошуру «Вірменська Церква в Україні» авторства нашої пошукачки Ірини Гаюк. В 2003 році вона захистила кандидатську дисертацію на цю ж тему. В часописі «Релігійна панорама» №5 за 2008 рік в Сторінці конфесій видрукувано статтю «Вірмено-Католицька Церква». У томі «Релігійні меншини України» в 2011 році нами видрукувано параграф «Вірмено-Католицька Церква в Україні». *Вже написані статті про Вірмено-Католицьку Церкву взагалі, Вірмено-Католицьку в Україні і її останнього главу архієпископа Діонізія Каєтановича й передані до першого тому «Української Релігієзнавчої Енциклопедії», видрук якої, при наявності коштів, нами заплановано на 2017 рік.*
7. Взагалі ж дослідженням історії і природи Вірмено-Католицької Церкви як окремого конфесійного феномену нині у Відділенні ніхто не займається. *Хібащо будемо досліджувати ВКЦУ (п.н.с. Яроцький П.Л. та ст..н.сп. Недавня О.В.) при вивченні феномену християнського уніатизму в плановій темі з проблем релігійної ідентичності.*
8. У Львівському Музеї релігії на травневій 2017 року міжнародній науковій конференції, співорганізаторами якої вже 26 років поспіль є Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ та Інститут археографії ім. М.Грушевського, буде виголошено *два повідомлення, присвячені Вірмено-Католицькій Церкві України.* Якщо знайдуться доповідачі, то організуємо роботу спеціальної секції.

Керівник Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ проф. А.КОЛОДНИЙ

4. В 4 НАУКОВО –ЕКСПЕРТИНА ОЦІНКА ЕЗОТЕРИЧНОГО ВЧЕННЯ Лариси ДМИТРІЄВОЇ

Ознайомилися із надісланими віце-президентом НАН України В.І. Пирожковим для експертизи матеріалами про Ларису Дмитрієву, перемовини щодо її особи із релігієзнавцями із Москви. Відразу ж радимо Вам, Вікторе Івановичі, *не вплутуватися в ситуацію щодо неї, сказати, що то далеке від Вашого наукового фаху, наукової спеціалізації, а відтак Ви не можете дати наукову оцінку праць Дмитрієвої.* Бо ж Вашим ім'ям потім будуть так козиряти, як тими знаннями особами, рецензії яких надіслали Вам, а

Ви – нам. Рецензенти ці із гучним ім'ям за своїм науковим фахом, громадським статусом, але зміст ними написаної чи підписаної рецензії засвідчує нерозуміння ними того, що пропонує Дмитрієва. Серед рецензентів фізико-математики, економісти, екологи, медики, психологи, технологи, педагоги, хіміки, інші, але жодного історика, філософа, релігієзнавця, які можуть сказати дещо професійно (може й сказали, а їх не рекламують і їх рецензії не надсилають). Є дещо спільне у змісті рецензій, що засвідчує можливу підготовку/надходження, як образно кажуть, їм якоїсь схвальної «кози». Бо ж для того, щоб оцінити написане Дмитрієвою, треба, по-перше, знати її попередників - праці Реріхів, Блаватської (а чи треба то їм, як і Вам), а по-друге – добре знати й християнство, зокрема новозавітні твори Біблії. Рецензії засвідчують незнання їхніми авторами біблійних творів, бо ж про з'яву якогось Спасителя для євреїв йшла мова і в деяких старозавітних книгах, а не тільки в новозавітних.

То ж маємо Вам сказати насупне:

1. Вчення Л. Дмитрієвої нічого спільного з наукою не має. Сама вона твердить, що ці знання не відносяться суцього до філософії, науки чи релігії, що то є якийсь синтез всіх видів пізнання світу, зорієнтованих не стільки до інтелекту, а насамперед до інтуїції. Сказано, що це знання подається в алегоричній формі. То ж у вченні Дмитрієвої маємо один із виявів езотеричного вчення, яке дає вифантазоване містичне уявлення про світ і можливі магічні способи спілкування з ним, підпорядкування його своїм інтересам. Езотерику характеризує наявність чисельних її течій (одна із них - це лінія Реріхів-Блаватської-Дмитрієвої). Вчення Дмитрієвої саме по собі не є оригінальним, а є своєрідним продовженням, перефразуванням того езотеризму, який був вже до неї, вчення, якимсь передане в поетичних ритмах, в синтезі, як сама пише, філософії, музики і формул східного вчення, у світлі вифантазованої Шамбали. Подеколи вчення Дмитрієвої подається як синтез сучасної науки і Вчення Шамбали, хоч при цьому не розкривається зміст поняття «сучасна наука». Питання: хто за фахом є Дмитрієва – фізик, астроном, біолог, хімік, історик, економіст, хтось інший? Чи ж може одна особа нині досягнути весь зміст навіть із однієї із названих галузей знання? І що то за своїм змістом є світогляд людства, до якого Дмитрієва прагне привести всіх землян?

2. Дивним є те, що до розкриття феномену Шамбали не вдаються ті, хто, як то кажуть, поруч з нею в Індії чи інде творять свої вчення, знаходяться біля вершин Гімалаїв. А тут, бачиш, знайшлися такі на російських теренах (Реріхи, Блаватська, Дмитрієва...). Ця концепція дещо близька до «руського мира» патріарха РПЦ Кирила. Дивись, гімалайське вчення розшифрувалося і відкрилось через представників Росії, висловлене насамперед російською мовою. Відтак Росія – країна одкровення. Вчення Дмитрієвої – російськомесійне. Згубним є підхід переважно російських з високим титулами рецензентів, які у своєму поверховому славослов'ї так і не засвідчили те, що вони читали ту понадтисячсторінкову працю езотерички, що конкретно в ній їм імпонує і вони його сприйняли б необхідним для реалізації в соціумі. Звучить заклик до поєднання вчення Христа і Шамбали, а як це зробити, що це дасть людству, то цього немає. Нині наявно багато загрозливих глобальних проблем, а Дмитрієва про них нібито й не знає.

3. Науковий підхід до аналізу використання Л. Дмитрієвою новозавітного вчення свідчить про тенденційність і обмеженість нею знань його. Дмитрієва прагне проникнути в езотеризм євангельських текстів. При цьому вона концентрує увагу на тому, скільки років жив і коли творив своє вчення Христос. Це нібито є особливо принциповим. Головне - саме вчення Христа, а не те в 33, а чи ж в 46 років воно було проголошене (до речі, чомусь звучить лише Христос, а не Ісус). При цьому Дмитрієва користується переважно Євангелією від Луки, а інші у неї поза якоюсь спеціальною увагою. А між тим Лука Ісуса Христа ніколи навіть не бачив. Він був лікарем при Павлі, званим як апостол. Чому «як апостол», бо ж Павло не був серед тих 12 апостолів, які були при Ісусі, не знав живого Ісуса. Він, як це свідчать «Дії апостолів», на початках взагалі був гонителем

християн. І ось одного разу біля Дамаску нібито в якийсь чудовий спосіб Ісус з'явився йому, мав з ним розмову. Внаслідок цього *Савл став Павлом*, а зрештою був визнаний Апостолом. Крім Павла, в деяких течіях неохристиянства були свої нові апостоли, зокрема в Новоапостольській Церкві і в Церкві Ісуса Христа Святих останніх днів (мормонів). Ці апостоли залишаються поза увагою Дмитрієвої.

То ж вважаємо, що написане Лукою (а чи Лукою, то також треба ще довести, бо ж пишуть Євангелія ВІД Луки і це слівце *від* ніхто не розшифрує) не треба приймати беззастережно. При уважному прочитанні перших параграфів Євангелії від Луки бачимо, що сам автор говорить, що він вирішив своїми словами переповісти те, що йому розповідали інші. Відтак Євангелія Луки є розповідь інших, а не одкровення Луці самого Ісуса Христа. Якщо вже й шукати одкровення, то в євангеліях Матвія й Івана, які були апостолами. А брати сказане Лукою за основу своїх суджень про Ісуса не зовсім коректно. Прочитуємо його за текстом: «Через те, що багато хто складати оповідь про справи, які сталися між нами, як нам ті розповідали, хто спочатку були самовидцями й слугами Слова, тому й я, все від першої хвили докладно розвідавши, забажав описати за порядком для тебе, високодостойний Теофіле» (Лк 1:1-3). Розвідати від інших, а не сказати від себе.

Ще одне. У Новому Завіті взагалі відсутня якась конкретна дата – рік, день і місяць народження Ісуса Христа. Ось лише щодо дати розіп'яття, то сказано, що то відбулося десь 14 чи 16 нісана за єврейським місяцем і в час єврейської Пасхи, коли відбулося затемнення Сонця. Саме на основі цього вирахували можливий рік смерті Ісуса, а вже від цієї дати йшли до визначення року народження (мінусували 33 назад). То ж ця гра на датах і роках життя, до якої вдається Дмитрієва, не варта особливої уваги. Варто займатися аналізом самотності вчення Ісуса, а не дат.

При цьому важливим був би пошук джерел того, чим займався Ісус до 30 своїх років, чи бував він в Індії тощо. Радили б тій же Дмитрієвій не лише подавати своє бачення «цих років», а й висловити відношення до бачення їх іншими. Що стосується цього, то в Росії видрукувані праці Б.Пилата «От Иисуса к Мессии» (М., 2008), К. Херстена «Иисус жил в Индии» (М., 2007), Дж. Данн «Новый взгляд на Иисуса. Что упустил поиск исторического Иисуса» (М., 2009) и др. У нас в Україні в 2002 році опубліковано працю співробітника Відділення релігієзнавства П.Павленка «Ісус Христос – постать історії».

Л.Дмитрієва прагне засвідчити космічність знань Нового Завіту, довести, що створене Христом вчення старше 2000 років. Знаємо, що останнім часом поширюється концепція Ісуса як прибульця з Космосу (тут праці білоруського дослідника Н.Зайцева, книга Е.Ерзуяна «Загадки воскресения Иисуса Христа. Инопланетяне в Библии» (РнД, 2006). Бо ж Ісус землянам прямо говорить: ви – від нижніх, я від вишніх, ви від цього світу, а я не від нього. Дехто витлумачує німби на головах Ісуса й Апостолів (а потім і святих) як скафандри. Віфлємська зірка, яка з'явився на небі при народженні Ісуса і не рухалася, то нібито був космічний об'єкт, з якого з'явився Ісус. Та й сама Дмитрієва говорить про Ісуса як «посланця Ранкової зорі».

Христологія має нині сотні значимих (якщо далеко не більше) праць про Ісуса Христа. Дмитрієва мала б їх знати, якщо вже стала писати про Ісуса Христа, враховувати вже написане науковцями, а не вигадувати сто першу і видавати її за якесь одкровення в останньому рахунку. Треба відійти від принципу церебральної гігієни Конта: не читай те, що пишуть інші – пиши своє. Але ж тоді і твоє ніхто не читатиме. До того ж, як писано в Євангелії від Івана, «багато є іншого, що Ісус учинив. Але думаю, що коли б написати про все те зокрема про кожне, то й сам світ не вмiстив би написаних книг (Ів 21-25).

Л. Дмитрієва не враховує ще й те, що останнім часом багато написано про Христа як «вчителя» громади «Нового завіту», це б то Кумранської спільноти, яка діяла на березі Мертвого моря десь в першому столітті до і нашої ери. Її вчення багато в чому співзвучне з християнським. Тут вартою уваги є біля вісімсотсторінкова монографія Олександра Владимірова «Кумран и Христос» (М., 2002).

4. Варто уважніше проглянути праці Дмитрієвої на предмет згадки нею в якийсь спосіб України, а також місійної ролі щодо неї Московії, щоб відповідно зреагувати.

5. У видрукуваному нами 8-му томі «Історії релігії в Україні» - «Нові релігії України» ми видрукували параграфи «Жива етика або Агні-Йога» (це – Реріхи) і «Теософське товариство» (це – Блаватська). В Україні Реріхівські групи є в низці великих міст. Міжнародний центр Реріхів знаходиться в Москві. Київське Теософське товариство ім. Г.С.Сковороди утворене в 1995 році на основі об'єднання наявних і діючих до цього теософських груп. В Київській групі нині десь більше 50 членів. Вплив на них Дмитрієвої ми не виявили. Можна ще робити деякі застереження, але гадаю, що й цих досить для того, щоб не реагувати на надіслані матеріали про Дмитрієву, а не її писання.

Керівник ВР ІФ НАНУ проф. А.Колодний

4 В5. Експертний матеріал з приводу Громади дзенмайстра С.Бугаєва

Означена Вінницька Громада, як і діючі в деяких інших містах України громади цієї конфесії – Полтава, Дніпро, Харків, Одеса, Житомир, Київ, Старокостянтинів та Хмельницький, існують в Україні вже біля десяти років. Відтак реєстрація цієї Громади просто офіційно зафіксує факт наявності її, а водночас дещо спростить вирішення деяких питань діяльності бугаєвців. Хоч в надісланих документах говориться про наявність біля 50 членів у спільноті, але заявку на реєстрацію подало 10 осіб, середній вік яких дещо більший 47 років. Звідси видно, що Громаду в 2006 році формували молоді люди, для яких традиційні церкви виявилися чимось непривабливими, а нове, як для України, східне вчення постало для них цікавішим і таким, що задіявало молодих людей у практику медитацій, орбіту духовних практик без звертань при цьому до надприродного в баченні традиційних для України конфесій. Маючи вже більше десяти років своєрідного стажу в Громаді бугаєвців, вони вже певне не здатні сприйняти інші конфесійні вчення. Цьому протистоятиме наявна відмінність між східними і, скажемо так, західними релігіями. Не зареєструеш – діятимуть без реєстрації, як це було з 2006 року.

Тепер щодо Статуту Громади Дзен майстра Сергія Бугаєва. Насамперед його варто відредагувати українською мовою. Статут, як і додані до нього документи, не дають можливості сприймати Громаду саме як релігійну організацію. Маємо зібрання-описання для духовних практик, а не для суто релігійної діяльності. Навіть коротко не подається зміст сповіданого Громадою віровчення, обрядових практик, хоч організатори Громади претендують на реєстрацію своєї спільноти саме як релігійної. Можливо це тому, що маємо вінігрет у виконанні Сергія Бугаєва, який поєднав механічно Тантру і Чань-буддизм. Я ж бачу цю Громаду (на основі її документів) як спільноту духовних практик. Скоріше її можна було б зареєструвати через Мінюст як громадську організацію.

Нині, коли фашистська Росія розв'язала і веде війну проти України, реєструвати офіційно російську спільноту на наших теренах, Громаду з очоленням російським гуру – коїти зло проти нашого народу. На 4-й сторінці тексту-додатку говориться про необхідність зрозумілості «для русского человека» тих слів, які прийшли до нас зі Сходу, говориться також про необхідність говорити «чисто по-русски», «привычным русским словом»... І це в Україні, для якої мовне питання є гострим. Говорячи про все це «русское», при цьому наголошується в документі: «у нас всегда на Руси». Де це у Вас і що то за Русь? Так неогітлерівець Путін говорить, для якого Україна як самостійна держава не існує. А назву Русь (треба знати) вкрав у нас для Московії Петро І.

В іншому місці тексту читаємо: «Но так и было, даже на Руси у нас было, если почитать наших русских классиков, даже часто наши русские купцы приходили к старцам...». То ж радимо членам Громади їхати туди, де все означене буде дійсно «нашим». Але за прізвищами організатори Громади в більшості є українцями. То ж питання: чому чуже для них стало рідним?

Не дивно читати таке в бугаївських текстах, бо ж ідеолог течії, який значиться в гуру Вінницької Громади – росіянин із Тюмені, створював свою організацію і формував віровчення на російських теренах. При цьому все звучить російською мовою. Ми проглядали і сайти. Відтак конфесія в Україні працює у позаукраїнському контексті. Повчилися б тут у спільноти п'ятидесятників, в офісі якої знайшов таке марксове (але слухне) гасло: «Якщо людина не знає мови народу, на землі якого проживає, то вона є або гостем, або найманцем, або ж окупантом».

Громади України постійно навідує гуру Бугаєв, читає лекції (навіть публічні), говорить там про «русский дух». Це нагадує діяльність у нас Церкви Московського Патріархату. Певне пора перекрити в'їзд до нас таких гастролерів і заборонити офіційно діяльність спільнот, як пропагують антиукраїнство в прямій чи опосередкованій формі.

Нині в Україні всі конфесійні спільноти займаються благодійницькою діяльністю, бугаєві написали, що то не для них. Те для нас є незрозумілим, бо ж знаємо про гуманістичний дух релігійних спільнот, таку їх діяльність.

Повернемося до Статуту. Що то за «підприємства», які закріплює для досягнення своїх завдань Громада (2.3) і що то за «господарські товариства», про заснування Громадою яких (4.2.3) йде в Статуті мова. Далі говориться про якісь об'єкти виробничого призначення (5.4), про право на заснування громадою «видавничих, поліграфічних виробництв, реставраційно–будівельних та сільсько-господарських підприємств» (5.5) і майже нічого про власне релігійну діяльність. У нас релігійні організації мають чітке духовне призначення, а відтак перетворювати громади у виробничі спільноти Статут не має передбачати. Та й сама конфесія в Анкеті написала, що вона «не займається підприємницькою діяльністю».

Громада просить у держави право на свою офіційну діяльність, а між тим у своїх документах ставиться так до українського соціуму, нібито передбачає жити на Місяці. Навіть обов'язки членів Громади виписані так, що нібито вони є винятково ними, не громадянами країни.

То ж при реєстрації будемо враховувати все означене, а не лише довільний витвір дзен майстра Сергія Бугаєва. Знаємо Дзен-буддизм як одну із найбільш впливових буддійських шкіл Далекого Сходу. Вивчали її.

Експертний матеріал підготував професор Анатолій Колодний.

4 В 6 Експертний висновок на вчення Мудрославія

Мудрославіє є одним із нових вифантазованих релігійних віровчень особою, яка визнає свою наділеність якимись сакралізованими властивостями і здатністю у своєму баченні надприродного світу постати неорелігійтворцем. Таких в тій чи іншій формі своєї самосекралізації останнім часом з'являється багато. Мудрославіє – одна із таких течій. Особою-засновником цієї течії, яка йменується в документах краматорської громади «Нове слово» її почесним головою, є доктор філософських наук Олександр Миколайович Малюта, який нібито мешкає у Львові, а громада чомусь формується і претендує на реєстрацію своєї діяльності в Краматорську.

Мудрославіє проголошує себе духовною організацією, що дає неорелігійний синтез біляхристиянського, постязичницького, науково подібного характеру бачення надприродної животворної сили Мудрості Матері Всесвіту, з якою віряни перебувають в духовно-інтелектуальному зв'язку. Основою свого віровчення мудрослови проголошують культ Мудри. При цьому вони вдаються до різних форм вшанування, поклоніння та прославлення материнського жіночого начала світу.

Визнаючи право кожного на своє бачення і витлумачення надприродного, ми в цій онтології мудрославія все ж відзнаходимо певний онтологічний примітив. Все наявне повинне мати свою материнську основу – відтак для Всесвіту Всевишнім є якась Мудра. Бог згадується, а що то є, так ми й не зрозуміли. На відміну від наявних конфесійних

віросповідань, Мудрослав'є має дещо спрощену культово-обрядову систему. Богослужіння в конфесії розглядаються взагалі як довільно ситуативно потрібні зібрання. Вони проводяться для організації діяльності віруючих та обговорення і вирішення конкретних суспільних, екологічних та культурних потреб. До того ж, не рідше, ніж раз на рік, з метою підведення підсумків проведеної роботи.

Що нас приваблює у віровченні конфесії, то це заклик не згадувати ім'я Бога намарно і порада вірянину орієнтуватися у своєму житті не на прохання до Вищих сил, а на власну дію, відсутність закликів до насильства, проведення життя у споживацтві, грабіжницькому ставленні до природи та ін.

При наявності в країні лише однієї релігійної групи мудрославців (десь 10 вірян) вони ставлять перед собою у своїх офіційних документах такі завдання, які в силах вирішити хіба що десь біля п'ятисоткової конфесії. Тут звучить приваблива мета громади - піднести на нову висоту рівень духовності суспільства. При цьому звучить думка здійснити це на основ стародавніх традицій Русі. Але що тут мається на оці, то із наявних документів ми так визначити й не змогли.

Дещо насторожує запропонована Статутом можливість заховатися у цей складний для України час вірянину конфесії за гарантовану альтернативну службу, можливість використати конфесію для налагодження підприємницької діяльності і дещо інше. Менше говориться про віросповідну діяльність, її форми.

Надані для експертизи документи свідчать про мізерність краматорської громади Мудрослав'є і відсутність подібних десь інде. То ж взагалі як можна офіційно реєструвати на всеукраїнському рівні таку релігійну дрібноту. Релігійна група «Нове слово» - це лише початковий етап формування нової релігійної течії. Відтак якщо вже і йде мова про її реєстрацію, то це може бути вирішеним на місцевому рівні. До того ж, в Україні реєстрація релігійних громад (течій) не є обов'язковою. Для визнання наявної у нас нової релігійної течії вона мала б заявити про себе хоч би в половині областей. То ж якщо мудрославці просять визнання їх, хай місіонерськи працюють на таку кількість. Водночас їм варто ще попрацювати над удосконаленням онтологічного, антропологічного й есхатологічного елементів свого віровчення, формуванням такої обрядової практики, яка б свідчила, що ми маємо справу із власне релігійною організацією, а не зібранням за інтересом. Відчувається вифантазованість віроповчальної складової мудрославства. **Експертний документ підготували О. Горкуша О.В та А. Колодний.**

4 В 7 Науково-експертна інформація щодо вчення і практики послідовників Шрі Чінмоя

Відповідно до прийнятої нині в релігієзнавчій науці класифікації релігій громади Шрі Чінмоя визнані новітнім духовно-релігійним рухом неоорієнталістського спрямування. Українські вчені солідарні з такими теоретиками світового релігієзнавства, як Гордон Мелтон і Айлін Баркер, які включали послідовників цієї течії до неорелігій.

Загально визнано, що нерелігійні рухи – це синкретичні світоглядні і практикуючі духовність утворення, які утримують в собі не тільки елементи традиційних релігійних систем, але й сучасних філософій і громадських рухів. Відомо, що засновник цієї неоіндуїстської духовної течії, Шрі Чінмой – не тільки відомий релігійний, але й громадський діяч. Народився у 1931 році в Індії, у 1964 році приїздить до Америки, щоб розпочати свою роботу заради міжнародного миру і доброї волі. З того часу стає відомим у всьому світі як філософ і миротворець, спортсмен і поет, письменник, композитор і співак. Шрі Чінмой прочитав сотні лекцій в університетах і дав сотні концертів миру по всьому світу. Понад чверть століття він проводив двічі на тиждень медитації миру в Організації Об'єднаних Націй. Його філософія і праця завоювали підтримку видатних людей у різних сферах діяльності, а деякі урядові особи під його впливом присвятили свої країни, міста і природні краєвиди справі миру, називаючи їх *Суцвіттями Миру Шрі Чінмоя*.

Філософсько-релігійне вчення Шрі Чінмоя обстоює необхідність виведення наперед у всіх сферах життя серця. *Філософія серця* виражає найглибший зв'язок людини і Бога, які є аспектами однієї і тієї ж єдиної свідомості. В драмі життя людина сповнює себе у Всевишньому, усвідомлюючи, що Бог – це власна найвища сутність людини. Всевишній розкриває себе через людину, яка служить його інструментом для перетворення і вдосконалення світу. Філософ вважав, що серце навчає нас бачити інших людей як розширення наших власних “я”. Воно змушує нас відчувати свою єдність із цілим світом. Коли це почуття єдності пошириться, на думку Шрі Чінмоя, то світ у кінцевому підсумку стане “домом єдності”, в якому буде панувати постійний мир – як внутрішній, так і зовнішній. Думки Шрі Чінмоя, які були оформлені в окреме філософсько-релігійне вчення, були надзвичайно популярними в 2-й половині ХХ ст., його активно друкували, в т.ч. і в Україні. Тут вийшли такі його основні праці: “Світло Поза межності” (1979), “Внутрішня поза межність” (1974), “Медитація” (1978), “Світло Сходу для західного Розуму” (1989), “Гірлянда Націй-душ” (1995), “Благословенні запрошення з університетських світів” (1998) та ін.

За свою працю на благо людства Шрі Чінмой був удостоєний багатьма нагородами та почесними званнями. Серед цих нагород і звань є зокрема Медаль Неру, присуджена ЮНЕСКО (Париж, Франція, 1995). Шрі Чінмой – доктор філософії з релігієзнавства (Honoris Causa, Коледж Св. Марка, Міннесота, США, 1995) та ін. Проте у світі він відомий насамперед як “Посол Миру” і “Перша цілісна людина ХХ століття”.

Шрі Чінмой не просто проповідував свої ідеї. Наприкінці 60-х рр. він створює свою громадсько-освітню організацію. Одним із її основних принципів є те, що ніхто не має монополії на істину. Тому **Центр не підтримує жодної політичної або релігійної програми**. Але повага до Шрі Чінмоя як східного мудреця з часом переростає у поклоніння, тобто авторитет філософа сакралізується, а сказане ним сприймається як пророцтво. Наступає певна релігієзація його вчення. Через внутрішнє відкриття самих себе, спорт та мистецтво Центр навчає тому, що окремі особи спочатку повинні знайти найвище і найкраще, тобто божественне, в самих собі, а потім вже надихати інших робити те ж саме. На цьому шляху одного дня може бути досягнутою більш широка мета миру в усьому світі – загальна єдність і задоволеність людини.

Заклики Шрі Чінмоя до миру знайшли послідовників по всьому світу, але рух так і не перетворився на масовий, залишившись привабливим для декількох тисяч. Знайшлися послідовники індійського гуру, але надто американізованого, у 80-ті роки і в Україні. Як правило серед наукової і технічної інтелігенції, якій були запропоновані нові ефективні шляхи для інформованості в інтелектуальній сфері та з питань внутрішнього росту. Цій меті служать Центри і досі через проведення ними музичних концертів, художніх вистав та поетичних читань. Проводяться також спеціальні заняття, спрямовані на покращення здатності зосередження та досягнення гнучкості інтелекту, які потрібні кожному для успіху і прогресу у всіх сферах життя.

З метою заохочення розвитку сили волі й міцного тіла Марафонська Команда Шрі Чінмоя виступає як ініціатор сотень марафонів, триатлонів та легкоатлетичних змагань, що організовуються і проводяться щороку. Вони також організували й провели декілька національних спортивних чемпіонатів у Сполучених Штатах, країнах Європи та в Австралії. Однією з головних ініціатив Центрив є Біг Миру Дому-Єдності Шрі Чінмоя – всесвітня естафета, яка прагне створити більш глибоке почуття братерства повсюди у світі серед людей. Коли учасники пробігають більше ніж по 70 країнам, то вони передають палаючий Факел Миру з рук в руки, створюючи в такий спосіб дугу дружби, що перетинає всю земну кулю.

Центри Шрі Чінмоя координують розподіл продуктів харчування, медичних засобів та іншої гуманітарної допомоги благодійницьким закладам в різних країнах. Крім того, члени Центрив намагаються сприяти ідеалам ООН шляхом проведення скрізь у світі публічних лекцій, маршів миру та спеціальних музичних заходів. З 1974 року Центр Шрі

Чінмоя у Нью-Йорку разом із Центрами як неурядовими організаціями в інших містах Америки співпрацюють як єдине ціле з Департаментом Громадської Інформації Організації Об'єднаних Націй.

Головне управління Центру Шрі Чінмоя розташовується у Нью-Йорку. Великі його Центри знаходяться в Оттаві, Лондоні, Франкфурті, Парижі, Цюриху, Відні, Мельбурні, Москві. Існували центри в Києві і Донецьку. Всього у світі донедавна діяло понад 300 Центрів Шрі Чінмоя з більше ніж чотирма тисячами членів.

В Україні на 2000 рік діяло 22 таких Центри з більше ніж 500 своїх членів. За останніми даними Держдепрелігії в 2016 р. їх нараховується всього 3, що пов'язується із зміною загальних тенденцій релігійного і духовного розвитку світу, відмовою від його космополітичної парадигми і посиленням радикальних фундаменталістських тенденцій в локальному вимірі.

Щодо конфлікту у Вінниці. Він має декілька причин – об'єктивних і суб'єктивних. Серед них: неоднозначність і невизначеність (фактично подвійність) статусу релігійних громад – з одного боку вони релігійні, а з іншого громадські об'єднання. Законом чітко не визначено, які саме громади треба вважати релігійними, оскільки закон не дає визначення релігії. Існує уявлення про релігію – прохристиянське і прозахідне, що автоматично з переліку релігійних вилучає більшість нехристиянських і нових течій. Саме ці релігійні об'єднання попадають під експертизу. Це можна пояснити тим, що релігія постійно змінюється, виявляючись в різноманітних формах, де грань між релігійним і духовним, між догматичним і практичним, між профанним і світським важко обозначити. Але дві ознаки завжди відрізняють релігійне від не-релігійного: віра в надприродне і поклоніння йому.

Чи є ці ознаки у Шрі Чінмоя? Персонально? На мою думку, він був духовно-релігійною людиною, який постійно практикував через медитації-молитви. Задля цього його і запрошували у різні країни, організації. Чи його центри є релігійними? Без сумніву, вони творилися віруючими людьми. Але не ставили віросповідування центральною метою. Люди, які входили до його центрів, мали релігійний світогляд східної орієнтації, їх можна вважати неоіндуїстами. Стосовно послідовників Шрі Чінмоя в Україні. Їх світоглядну позицію в свій час досліджували у Відділенні релігієзнавства (1994-1995 рр.). На той час вона характеризувалася як релігійна. Але зараз вона могла змінитися, а її члени можуть не ідентифікувати себе як люди віруючі. Не всі християни вірять в Ісуса Христа чи в Трійцю. Самоідентифікація – справа не надійна.

Для визначення реального статусу організації, зокрема релігійного, експерти вводять інші показники, крім самоідентифікації, які відомі науці і практиці релігійного життя. Крім того, контекстуальність вимагає враховувати сучасну ситуацію, яка обтяжена російсько-українською війною, інформаційною агресією проти України. Не забуваймо, що цей рух прийшов з Росії. Всі джерела друковані російською мовою, спілкування в громадах відбувається російською мовою. На який мир (між ким і ким) і порозуміння (стосовно чого) нині працює Центр? В чому самовдосконалюється сучасний прихильник Шрі Чінмоя? Чи має він якусь громадську і громадянську позицію? І яку?

Свій статус громади визначають самі, прописуючи його в Статуті. Центр Шрі Чінмоя означив себе як громадська організація, яка діє у відповідності до нього. В Статуті, затвердженому у 2005 році, ні слова про Бога, надприродне, його визнання чи вшанування, якими моральними принципами керуються його послідовники. Тому ніяких привілеїв, які мають релігійні організації, Центру надавати не можна. Виходячи зі Статуту, Центр є скоріше комерційною структурою, яка, експлуатуючи прагнення людини до самовдосконалення, надає такі послуги у формі семінарів, лекцій, виставок, фестивалів. Тому діяльність Центру має стати зацікавленням фіскальних органів.

Висновок про релігійний характер діяльності Центру Шрі Чінмою можна зробити тільки на основі включеного спостереження, через персональну участь експерта у зборах, зустрічах, медитаціях, спілкуванні з учасниками руху, їхніми прихильниками і критиками

тощо. Вінницький конфлікт випадає із загальної тенденції, за якою комерційні структури діють під маскою релігійних, а не навпаки. Тут релігійна за природою організація прагне громадського статусу. Питання – чому?

Можливо, в діяльності Центру є ще якісь проблемні питання, які не виявляють надані документи, але добре відомі учасникам конфлікту. Законом не заборонено державному чиновнику цікавитися ситуацією (а при необхідності і втручатися в неї), в якій функціонують громадські об'єднання. Але це має робитися обґрунтовано і законно. Ми вважаємо, що спонукання громади з боку держави реєструватися як релігійна, а в Україні взагалі не є обов'язковою реєстрація релігійних об'єднань, безпідставна.

Експертний матеріал підготувала докт.філос.н, професор Л.О.Филипович.

4 В 8. ЕКСПЕРТНА ВІДПОВІДЬ ПРЕДСТАВНИЦТВУ МЗС в ОДЕСІ З ПРИВОДУ МЕМОРІАЛЬНОЇ ДОШКИ єпископу Ю. ТЕКУЛЕСКУ

Ознайомившись із мотивом звернення до Академії наук Представництва МЗС в Одесі - прохання Генерального консульства Румунії в Одесі посприяти у встановленні в Ізмаїлі меморіальної дошки на честь єпископа Ю.Текулеску, відповімо наступне.

Армійська єпископія Румунської Православної Церкви була утворена-сформована в канонічному статусі в 1919-1921 роках з кафедрою в місті Алба-Юлія. Єпископи, які очолювали цю кафедру, мали титул інспекторів військового духовенства (єпископи армії). Їм підкорялося все військове духовенство, яке окормлювало різні гарнізони румунських вояків. В 1923-1924 роках цю військову кафедру очолював єпископ Юстиніан Текулеску. 10 березня 1923 року була заснована Білгород-Ізмаїльська єпископія Румунської ПЦ з кафедрою у місті Ізмаїлі. Вона входила до складу Бессарабської митрополії. Очолював її з грудня 1924 року і до своєї смерті 16 липня 1932 року єпископ Ю.Текулеску. Маючи досвід оголошення військового духовенства, владика сприяв формуванню у вірян єпископії велико-румунських орієнтацій.

Під час Другої світової війни Бессарабія була захоплена румунськими військами. В роки входження до Румунії Бессарабії і Буковини на цих теренах активно діяла Румунська Православна Церква, яка була вірною слугою влади країни-анексатора, румун-посібників німецьких фашистів, всіляко сприяла румунізації означених українських теренів. Встановлення меморіальної дошки єпископу Белгород-Ізмаїльської єпископії свідчитиме про якусь правомірність існування в ті роки на означених землях влади Румунії, правомірність відродження тут Румунської Православної Церкви.

Своїм прагненням щодо вшанування Ю. Текулеску консульство Румунії прагне догодити наявним нині ідеологам Великої Румунії, актуалізувати прорумунські орієнтації в деяких поселеннях регіону. Зрозуміло, що цю акцію негативно сприйме домінуюча на Одещині Українська Православна Церква – Церква Московського Патріархату, призведе до міжцерковної ворожнечі в православному середовищі краю. То ж перш ніж звертатися до МЗС України з пропозицією встановлення дошки Ю.Текулеску, румунські владні органи мали б ініціювати вирішення цього питання на міжцерковному рівні – одержати від Московського Патріархату згоду на встановлення цієї дошки румунсько-православному владі на т. зв. канонічній території цієї Церкви. Неврахування цього може призвести до конфлікту Церков – МоскПЦ і РумПЦ, а то й до погромів-нищень дошки московсько-православними, а відтак з'яви негативних розголосів та ін. Зрештою, визнання за окремими сільськими парафіями права належності до Румунської Православної Церкви спричинить в останньому підсумку вимоги окремих сіл про адміністративне входження їх до складу Румунії, що маємо, наприклад, на Закарпатті.

Своєю діяльністю в роки окупації українських теренів Румунією єпископ Текулску нічого позитивного не зробив також і для українців краю.

То ж встановлення запрошеної меморіальної дошки є необґрунтованим і недоцільним. Воно може призвести до загострення і без того наявного підспудного територіального протистояння між Україною і Румунією, зростання претензій Румунії на деякі райони чи поселення Одеської й Чернівецької областей. Ми не нагадуємо тут, але в душі засуджуємо співпрацю в Другу світову війну Румунії з гітлерівською Німеччиною. Знаємо, що Румунія була слугою світового фашизму, а відтак посоромилася б нагадувати нам, українцям, про свої сліди фашизму на наших теренах навіть уславленням імен тих, хто готував румун до війни разом з гітлерівцями проти України. Не треба давати можливості Консульству за прикладом песика мітити своїми *знаками* ті території, які не є румунськими. Спомином смерті своїх рідних на полях світової війни – батьків і дідусів - ми висловлюємо несприйняття реваншистського румунізму. До того ж, і на румунських теренах є поселення українців. Нам треба й до Румунії висловлювати відповідні претензії, бо ж маємо факти явної румунізації їх.

Для більш ґрунтовної відповіді радили б звернутися до історичних факультетів Одеського чи Ізмаїльського університетів. Певно там на історичних кафедрах є фахівці, які професійно і в деталях досліджують історію Бессарабії, україно-румунські відносини.

Експертну відповідь підготував професор Анатолій КОЛОДНИЙ